ATEITIS

1913 m. № 8.

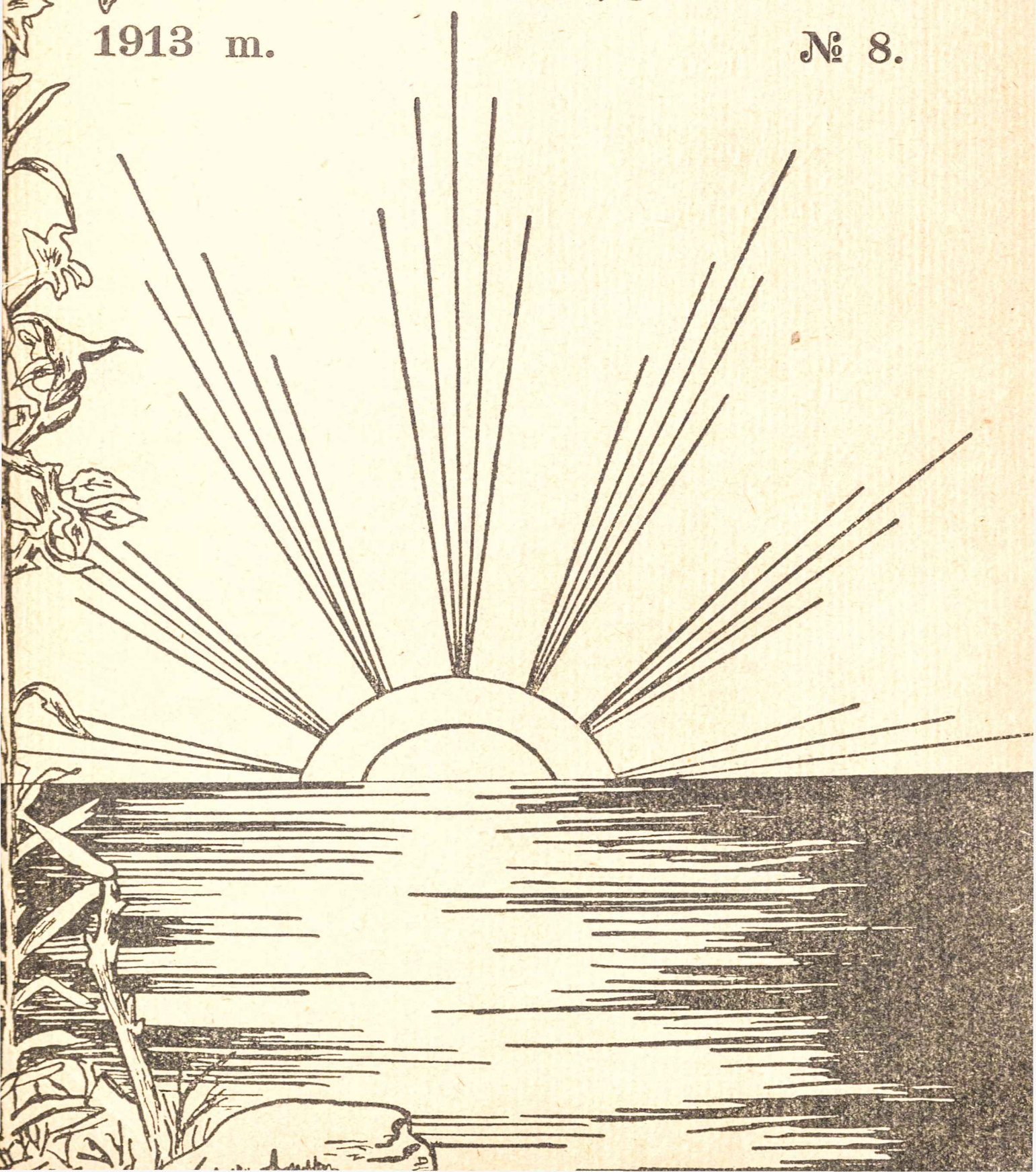

Turinys.

I. MĖLYNASIS ŠILAS: Ir vėl. 357
II. A. VABALKŠNIS: Apleistas kapas. (Eilės). 358
III. K. ŽYTKUS: Akmenėlis (Eilės). . . . 359
IV. A. VABALKŠNIS: Tėvynė (Eilės) . . . 364
V. A. VABALKŠNIS: Paskutinis Vaidila (Eilės). 365
VI. K. K. LIZDEIKA: Raulas Suskius. . . 366
VII. M. REINIS: Keletas minčių apie filosofiją. 372
VIII. TIESOMYLIS: Katalikybė, konservatizmas, pažanga. 377
IX. Iš svetur 382
X. AT-KAS: Laikraščių apžvalga. 391
XI. Nekrologai. 395
XII. BIBLIOGRAFIJA IR KRITIKA. *J. Basanavyčius*: Iš krikščionijos santikių su senovės lietuvių tikyba ir kultura. — Moksleivis.—Lietuvių tauta. *Dr. Konstantin Holl*: Die Jugend grosser Männer. . . 396—404
XIII. Iš moksleivių gyvenimo. 405
XIV. Redakcijos pranešimai. 409
XV. Redakcijos atsakai. 410
XVI. Prisiųstos redakcijai kningos. 411
XVII. Aukos. 411
XVIII. Svarbiausios užtėmytos spaudos klaidos „Ateities“ № 5—6—7. 412

RUGPJUČIO MĖNESIO 1913 METŲ.

T. I. ATEITIS № 8.

IR VĖL...

Ir vėl draugai ir draugės stojam į darbą! Kaip greit, nejučiomis prabėgo maloni vasarėlė. Rodos dar vakar tik sugrįžom iš trenksmingų miestų ramion tėvų pastogėn, gėrėjomis pražydusia alyvos šakele, godžiai gaudėm paukščių čiulbėjimą, su atyda sekėm rugių ir kviečių žydėjimą, brendimą ir... taip įsitraukėm tėvelių darban, kad nors nepratę ir nusilpę, padėjom juos kirsti ir valyti. Ir prie šieno neatsilikom ir prie dobilų. O dainos musų skardžiau dagi skambėjo, kaip brolių-sesių sodiečių!

Kaip malonu vakacijų metu musų Lietuvoje, kaip smagu, reikia mokėt tik jas sunaudot. Bet mes rodos mokėjom. Niekas mus „ponaičiais“ „panaitėmis“ juoba tinginiais nevadino. Savo pavyzdžiu rodėm, kaip netinka mums lietuviams tuščiai „ponauti“.

O kiek atsiminimų išvežam su savim į tolimus, nuo gimtinės miestus. Negreit juos išdildys tas pragariškas miestų bildėsys, tie troškųs juodi dumai, tas beširdingumas jų žmonių.

Pasilsėję protiškai, sustiprėję kuniškai, lydimi tėvelių maldomis, brolių dainomis ir sesučių meiliais žodeliais, tuoj, tuoj jau apleisim ramų sodžių. Ir laikas jau... Štai laukai jau apitušti, ir žalumas pajuodo, kur nekur ir geltonumas regimas. Oras virto kokiu tai krišpoliniu toli, toli perregimu. Ana kregždės buriais lekia į šiltus kraštus. Ir gandrai ir gervės... Braukiam ir mes!

Su Diev! Su Diev, tėveliai, broliai ir seselės! Lyg pasimatimo! Prašykit Dievo, kad duotu mums ištvermės vėla ilgą žiemos metą sėdėt už sausos, negyvos knygos ir ruoštis prie didelio ateities darbo.

Su Diev, gimtine!

Su Diev!...

Mėlynasis Šilas.

APLEISTAS KAPAS.

Myliu aš apleistą, nežinomą kapą
Sodiečių kapuose. Ramu man tenai!
Radastos ten skleidžia gaivinantį kvapą
Ir vejo siubuojamos šnabžda liudnai!
Ir veržiasi mintis viena paskui kitą:
Kas ilsisi čia? Gal vienturtė dukra?...
O motė kiekvieną šventadienio rytą
Aplaisto gal ašaroms kapą liudna?...
Sunus gal' čion guli, viltis to senelio,
Kur laukė, kad jį užaugęs priglaus...
Bet žemėj' sunus jau, o tėvas prie kelio
Maldaudamas meldžia malonės žmogaus...
Gal motina ilsis, giliai nelaiminga,
Mažyčiais palikus našlaičius vaikus.
Globoj' svetimų išauginti vargingai
Jie prakaitu svetimus laisto laukus...
Kas paslaptis kapo visas gal žinoti?...
Gal draugas, draugė gal keno užkasta...
O jis, arba ji čion ateina svajoti,
Klausyti, ką kalba liudnai radasta...
Tik gėlės gal vienos jo paslaptis žino.
Jos liudi, ir verkia tyliai per naktis...
Jos žino, keno jas ranka pasodino...
Jos matė, keno ašarojo akis...

A. Vabalkšnis.

AKMENĖLIS.

Gražus augštas berželis,
Gražesnis jievarėlis,
Užvis gražiausia rutų daržely'
Jaunutė lelijėlė.

Gražus tėvelio dvaras,
Svirnelis dar gražesnis,
Oi tik gražiausia jauna dukrelė
Prie senųjų tėvelių.

Laiba ji, kaip nendrelė,
Graži, kaip lelijėlė,
Žvainios akelės, kaip sakalėlio,
Balselis kaip lakštutės.

Pienu veidelį prausia,
Vyneliu rutas laisto,
Vainiką pina—auksu vadžioja,
Sau kaseles dabina...

Oi ne vienam berneliui
Širdelę suskaudėjo,
Ne vienas šeria bėrą žirgelį,
Kilpeles aukso šveičia.

Ne vienas šeria žirgą,
Kilpeles aukso šveičia,
Ne vienas deda tymo balnelį,
Ne vienas kamanoja.

Žirgus šerkit—nešerkit,
Balnokit—nebalnokit—
Dar ne užaugo jauna mergelė,
Nesukrovė kraitelio.

Nesukrovė kraitelio,
Nepriaudė drobelių,
Neprisibuvo pas motinėlę
Didžioj laisvėj-laisvužėj.

* * *

Gera jauna eglelei
Augt prie augštos liepelės,
Dar geriaus augti jaunai dukrelei
Prie senos motinėlės.

Ir pakilo vėjeliai,
Ir pakilo šiaurieji,
Griovė—išgriovė seną liepelę
Iš pačios pašaknėlės.

Atėjo giltinėlė,
Atėjo neprašyta—
Mirė močiutė, mirė senutė,
Palikusi dukrelę.

Graudus gegutės balsas,
Kai beržyne kukuoja,
Bet daug graudesnis balsas našlaitės
Pas močiutės kapelį:

„Oi mano motinėle
Mačiute—sengalvėle!
Kam persikėlei vėlių šalelėn,
Kam palikai dukrelę?

„Raudosiu, kaip gegužė,
Kaip girios paukštužėlė:—
Nebus kam jauną mane paguosti,
Priglausti prie širdelės.

Oi, senasai tėveli,
Oi, senas tėvužėli,
Parvesk tu kitą man motinėlę—
Vargely' paguodėlę!“

— „Cit neraudok, dukrele,
Cit neraudok, jaunoji,
Bus pamotėlė, bus raganėlė,
Tik nebus motinėlės“...

* * *

Ne Nemunėliai plaukia,
Ne Dunojėliai šnera—

Liejas' upeliais rinskas vynelis
Ir gelsvasai midutis.

Ne paukštužėliai kliauga,
Ne gulbelės rypuoja,—
Tai skamba kanklės, gaudžia trimytai
Senas tėvelis veda.

Dainuoja jaunumėlis,
Meilų žodelį kalba,
Tik viena liudi jauna mergelė,
Rutų daržely' rymo.

— „Praverk vario vartelius
Jaunoji mergužėle,
Eik iš darželio į jaunumėlį
Meilių kalbų kalbėtų".

— „Dainuok sau, jaunumėli,
Kalbėk meiliai žodelį,
Man pamotėlė, man raganėlė
Jau rustų žodį tarė".

* * *

Auga sleny' lendrelė,
Auga—griaudžiai dejuoja:
„Bėda man augti tarp vandenėlių,
Tarp gilių rudymėlių:

Man ant šaknų žvirgždeliai,
Per vidurį maureliai,
O viršunėlę man vargdienėlei
Šiauruș vėjeliai laužo".

Auga jauna dukrelė,
Auga—graudžiai dejuoja:
„Bėda man augti pas pamotėlę,
Pas piktą raganėlę.

Man vargšei—vargdienėlei
Kasdien sunkųs darbeliai,

Kas valandėlė rustųs žodeliai
Ir gailios ašarėlės.

Nėr kur priglaust galvelės,
Nėr kam atvert širdelės,
Vai eisiu, eisiu ten kur močiutė,
Raudosiu kaip gegutė!“

Ne tamsios girios ošia,
Ne šaltinėliai šniokščia—
Tai verkia-rauda jauna dukrelė
Pas kapą motinėlės.

* * *

Daug tyro vandenėlio
Nubėgo į jurelę,
Daug prikentėjo jauna mergelė
Nuo savo pamotėlės.

Kartą tarė dukrelei
Pamotė-raganėlė;
„Emus žlugtelį eik į jurelę
Šventadienėlyj' skalbtų“.

— „Oi mano motinėle,
Geroji pamotėle!
Aš neisiu—neisiu šventadienėlyj'
Į jurę skalbt žlugtelio!“

Supyko pamotėlė,
Rustų žodelį tarė:
„Nueik į jurę—iš gilumėlės
Atnešk perlų vainiką!“

Nuliudo mergužėlė,
Per ašarėles tarė:
„Aš ne narunas—ne narunėlis
Po mareles plaukyti“.

Supyko pamotėlė,
Tarė rusčiau žodelį;
„Gal užkukuosi, gal uždejuosi,
Kaip girios gegužėlė?!“

— „Oi mano pamotėle,
Oi mano sengalvėle!
Prisiraudojau—prisivaitojau
Pas kapą motinėlės“.

Ne gaisios pašvaistėlės
Rytuos' rusčiai sušvito:
Rusčiai paraudo pamotės veidas,
Akįs žaibais liepsnojo.

Rankas piktai sugniaužė,
Augštyn akis pakėlė
Ir tarė baisų—rustų žodelį
Dukrelei—našlaitėlei:

„Pavirsk į akmenėlį,
Į šaltą akmenėlį,
Tai tu galėsi šimtus metelių
Pas močios kapą buti!“...

O šia liudnai eglelė,
Pakirsta kirtėjėlio,
Tik daug liudnesnis graudus balselis
Prakeiktos vargdienėlės:

„Už ką, už ką, močiute,
Pražudei našlaitėlę,
Už ką turėsių virst akmenėliu
Dar pačioj' jaunystėlėj'?!“

Išbarė pamotėlė
Išstumė iš grįčiutės
O ir nuėjo jauna mergelė
Pas kapą motinėlės.

Kur žengė—perlai švyto,
Kur sėdo—rutos dygo,
Kur ašarėlės griaudžios nukrito,
Ten diemantėliai žėri.

* * *

Sėdo ji pas kapelį,
Liudna—graudžiai pravirko,
O ir pavirto į akmenėlį,
Į šaltą akmenėlį...

Ne vienas bernužėlis
Dumojo—sudumojo
Jot pas mergelę, pas lelijėlę
Derėt margų skrynelių.

Ne vienas žirgą šėrė,
Kilpeles aukso šveitė,
Ne vienas dėjo tymo balnelį,
Ne vienas kamanojo.

Žirgus šerkit—nešerkit
Balnokit—nebalnokit:
Jau nėra—nėra jaunos mergelės—
Širdelei paguodėlės...

K. Žytkus.

3—V—13 m.

—:—

TĖVYNĖ.

Žinau aš šalį, brangią šalį,
Užmiršti jos širdis negali,
Kaip neužmirš jaunų dienų!
Nors toj' šalyj' vargai bujoja,
Bet žmonės kenčia, neatboja—
Laukai ten skamba nuo dainų!

Ten viskas širdžiai malonesnis...
Mergelių akįs ten' skaistesnės...
Jų rutoms papuošta galva!
Šalis ta—mano yr' tėvynė
Nuo priešų prabočiai ją gynė—
O ji vadinas' Lietuva!

Jaunystė mano joj' praėjo,
Siela, it rožė, ten klestėjo
Svajonių pindama sapnus!...
Ir joj' dvasia vargus pažino...
Bet skausmuose ją nuramino
Tautiečių tikslas prakilnus!

Jau nyksta dėbesįs tamsybių,
Yra viltis, kad iš augštybių

Šviesybės saulė sužibės!...
Kaip skamba dainos dar liudnumo,
Taip gemanti daina linksmumo
Laukuos' tėvynės praskambės!?

A. Vabalkšnis.

PASKUTINIS VAIDILA.

(Sonetas).

Tėvynės mus vargus regėdams,
Ir jai atjausdamas siela—
Jos kampelius apvaikštinėdams
Kankliavo žilas vaidila!...
Ir apdainavo jis tėvynę
Jos garbę, užmirštą seniai...
Bet bočių papročius sumynę
Neklausė jo dainos ainiai...

Suprato jis, kad iš vargų
Jų neprikels balsu stygų
Kad apie tai veltu svajoja...
Tad liedams ašaras gailias
Prakeikė savo jis kankles
Ir metęs, jas sumynė koja!...

A. Vabalkšnis.

Raulas Suskius.

(Iš mokytojaus užrašų).

Mane rodos visi pažįsta ir žino, kad aš šviečiu žmones Prielaidinių valsčiuje, Lašinukų kaime, gaunu į metus 300 rublių algos, butą, kurą ir šviesą. Tarnaitę aš pats pasisamdau. Tiesa, tai valsčiaus priedermė, bet aš nenoriu jau perdaug skriausti žmonių: gaunu iš geraširdės valdžios tai intencijai kelesdešimts rubliukų ir pats susijieškau Marę ar Magdę, kokia man patinka. Puse ausies girdėjau, apkalba mane, kam perjaunas tarnaites imu... Matai tu čią jų?! Jiems kas galvoje? Kaip ir rodos jaunos nepataikys šeimininkaut—kárvę pamelžt, ar paršą pašert, o barščius išvirt netaip jau didelio mokslo reikia.

Tuščia to. Pakalbėsim vely apie linksmesnius dalykėlius. Taigi jei prie tos nedidelės algelės pridursim rubliukus, kur gaunu iš vaikų tėvų, o paskui vieną, kitą šieno vežimėlį, javų kartuką (tarp mus kalbant, aš su žmonėmis moku apseit)... O kur da kumpiai, skilandžiai, palendvicos (kiti sako—„palendričos“) ir kiti galai? O žąsis, gaigalai, vištukai, kiaušiniai, plunksna, vilna?!... Kaip matot gyvent galima, dagi poniškai. Aš kitaip nei negalėčiau: juk mokytojas, patįs žinot, tai ne koks juodnugaris, nuplikserměgis mužikas! Juk, tai apšviestas žmogus, o kaip Lietuvos sodžiuje—tai ir vienintėlis inteligentas. Suprantat—in-te-li-gen-tas! Tai ne jokai, tai ne šapas. Reikia juodo žipono su aksomine apikakle, skrybėlės desenio la' la'... šimts jį užmiršau, kaip vadinasi, zomčinių batų, kaliošų—šio-to, vis žinot pinigas tik plaukia ir plaukia. Beto, apšviestas žmogus—be kningų, be laikraščių ne apseisi. Gerai dar, kad musų maloninga valdžia nors „Sviet“ prisiunčia dovanai (o gal už valsčiaus pinigus, nežinau, bet man mokėt nereikia), o taip—pirk ir pirk: andai Šerloko Cholmso visą seriją nusipirkau, vakar Pinkertonų pundą. A, žinotumėt, įdomiai rašoma: kiek mokslo ten, o tos, kaip čia pasakius hm hm hm... psikologi-

jos— beje, tai bra rieškučiom semk. Palaikau, žinoma, ir lietuvių spaudą, tik bėda—nėra gerų tinkamų laikraščių; ot, da „Rygos Naujienas“ galima skaityti, o kitus, jei ir išsirašau patrijotizmo delei, tai nei nepažiurau. Andai nusipirkau „Lietuvos Žinios“, tai kad žinotumėt... na ale vely nutylėsiu, perdaug ausų klauso, dar gali kas nereikalingas išgirsti. Ot, kad įgijus dar „Viestnik'o Znanija“ leidinius, Politišką ekonomiją Želieznovo ir Markso—„Kapitalą“,—tada mane boba neaplotu. Andai, kad jį kelmai, užėjo pas mane vienas studijozų. Na, žinia, inteligentai,—tuoj moksliška kalbą užvedėm: jis žodį, aš dešimt; jis dešimt, aš—šimtą. Ginčijamės. Rodos kipšas jam šnabžtelė, imk tu jam ir paklausk:

— „Ar skaitei, tamsta, 6 num. „Viestnik Znanijaus“? Ten įdomus straipsnis tilpo: „Proletarijatas ir kunigija“.

Nespėjau nei atsikvošėt; turėjau prisipažint, kad neskaičiau.

— „Tai, tamstėlė, gal nei Markso „Kapitalo“ neskaitei“?

Vely bučiau pamelavęs, mano atsakas—„ne“, taip paveikė į studentą, maniau mėšlungis jį sutrauks. Aš gi gavau rausti, kaip iškeptas vėžys, prakaitas (cigoniškas turbut) iššovė... tfiu! Reikės nusipirkt.

Na bet tokių nemalonumų retai teatsitinka. Gyvenimas mokytojaus panėši daugiau į Nirvaną, ramus gyvenimas, jei tik pats nežinia ko gundomas nesumanai ko nors reformuoti, ar neužsigeidi ko „extra-ordinario“. Paimkim mano gyvenimėlis: namelis dviem galais; viename gale mokykla, kitame aš. Priešais rutų daržėlis: tai mano Mariutės darbas. Grušia-kriaušė, obelis turbut tos rųšies, ką Dievas uždraudė rojuje Adomui skinti vaisių; rukštumas nesvietiškas,—visą giminę į kruvą sutraukia. Dantįs greičiau atšimpa, negu Adomui. Keletas vyšnių, slyvų,—štai ir visas sodelis. Beje, dar žvirblevuogių (sako pužečkių) ir agrastų krumai. Gale sodelio stovi tvartai su raguotais, šnypšliuotais ir kitais sutvėrimais (viso 3), paskui po tuo pat stogų kluonas su pusantros šalinės ir vienu grendimu, biskis peludės, truputis malkinės—štai ir viskas.

O gamta, gamta aplinkui! Ypač pavasaryje! Vyšnios žydi, kriaušė žydi, obelis žydi... Pavasariu kvepia... Prieš langus Pilvė rangosi, krantus bučiuoja. Karkluose lakštingalos gieda. Pievose varlės kvarkia. Gegutės kukuoja. Karkvabaliai bizgia. Juodvabaliai zvimbia... Ak gamta, gamta! Ir vis poromis, poromis lakioja—ir karkvabaliai ir žvirbliai. Žiurai, mąstai... Liudna darosi širdžiai: nėra su kuo nei pasikalbėt, nei mintimis pasidalyt. Vienas, vis vienas, nelyginant pernykštis lapelis ant šakutės... Iš nuobodumo ir poezijos alkio ką tik netapau poetu: padusavau keletą vakarų į sidabrinį mėnulį, sugraužiau apie kelis tuzinus piešelių ir parašiau eiles. Štai jos, skaitykit:

SVAJONĖS.

Spindi mėnulis tamsiojo mėlynėj dangaus,
Tyliai jis žiuri pro liepų žiedelius gražius;
Snaudžia medeliai nuo bučkio mėnulio brangaus,—
Snaudžia ir audžia beribių svajonių tinklus.
Širdį man spaudžia ir drasko svajonių buriai—
Dingusios laimės ir meilės vylingos nuodai.
Klauso jų protas, kaip laivas paklusnas burei,
Geidulius kursto ir ateitį piešia juodai...
Snaudžia medeliai nuo bučkio mėnulio brangaus,
Snaudžia ir audžia beribių svajonių tinklus.
Skauda man širdį: ji trokšta ramybės dangaus...
Tyli pasaulis... Kas žin kas jai kęsti dar klius?...

Gerai dar, kad neįsitraukiau tan darban, laiku susigriebiau ir pamatęs, kad iš mano poetiško karšo nieko neišeina, mečiau darkęs piešelius. Bet už tai visa širdžia atsidaviau prozai. Turiu pasigirti, kad proza rašyti man sekasi neblogai. Sumaniau aprašyti savo vedimą. Manau tokia svarbi valanda, bus ir mano vaikams (jei jų turėsiu) pravartu pasiskaityti. Taigi, malonus skaitytojau, neužpykk už tokią ilgą įžangą, o kantriai skaityk toliau. Iškalno perspėju, kad tavo kantrumą ne ilgiausiai mėginsiu.

Kodel aš vedžiau savo tarnaitę?

(Mano vaikams ir kitiems pamokinantis raštas).

Ir nutariau aš vesti...

Ak, koks malonus vedusio gyvenimas! Čia šale tavęs graži, kaip putinas žmona, aplink vaikučiai, tik tu-

liuliu—juokiasi, bėgioja. Viskas papuošta, visur švaru, viską žmona apžiuri, nei tarnaitės tau reikia, nieko. Pinigas atlieka, tik krauk ir krauk dukterims kraitį, o sunus į mokslus leisk.

Vesti. Pasakyt tai lengva, o padaryt... E! aš matot nebykokią vesti norėjau. Turiu prisipažint, kad aš su fanaberija. Tegu žmonės kalba, kad mokytojas, tai tik bakulerninkas—ir daugiau nieko. Ot, kalbos žmonių—malunas pelų. Taigi aš sumaniau jieškoti bent sau lygios, mokytos, (tik neperdaug, žinoma: Dieve gink nuo perdaug mokytų žmonų), darbščios, kad nereiktu samdyt nei virėjų, nei tarnaičių, nei nešiočių, turtingos, žinoma, gražios, vienu žodžiu—inteligentės.

Ir prasidėjo stacijų ėjimas, erškėčių taku! Juk dabar lengviau paukščių pieno gaut, nei tokią žmoną surast. Ypač tamsioje mus Lietuvoje. Ot, jeigu da Varšavą pasiekus, tada mažu iš tų šiaudų ir but grudų, o dabar?...

Atsimenu kaip šiandie tą pavasario gegužio rytą, kuomet aš, dumodamas apie busiančią savo pusę—žmoną, nesumerkiau ištisą naktelę savo blakstienų ir su pirmu gaidžiu kėliau iš lovos, vėriau grinčios duris ir sušukau:

— „Mare, a Mare! kelkis, eik prirengk bričką ir arklį: reikės šindie važiuot mergaut“.

Išgirdus mano rustų balsą, Marė apsiverkė ir nuėjo rengt bričkos ir arklio. Numaustė ratus, patepė derva ašis, prikimšo po pasoste dobilų, uždengė puikiu lietuvišku (su Naumiesčio lelijom) kilimu (nabagė gerinosi, nes jautė, kad neilgai šeimininkaus pas mane), užsikaitė vandenio ir pasidarius šarmo ištrinko mano bėrį (kuinapalaikį): mat per žiemą plaukai į kaltunus susiplakė.

Aš ir dykas nežiopsojau: dalgio galu nusiskutau nuo smakro padargus (iš kur gi visiems galams ir pinigų imsi?), nusišvaksavau bon-ton'u batus, nusiprausiau, remunėlėmis išsitrinkau, apsivilkau baltais linininiais marškiniais, apsiaviau, užsidėjau guminę apikaklę ir tokią pat krutinę, pasirišau raudoną kalę (Gužučių Monika sakė man labai tinka), užsitraukiau žiponą su aksomine apikakle ir, nors buvo giedra ir sausa, o ant dangaus nei vieno įtariamo debesėlio, apsimoviau kaliošais ir paėmiau skėtį. (Mat

mužikai kaip pamato su kaliošais ir skėčiu, tai nežino nei kur vešti, nei kaip priimti taip didelio pono!) Atsisveikinau Mariutę (pagailo jos: mat „vierna“ buvo mergina), užplakiau savo ristą, šarmu trinktą, ražu šiuruotą kaip poetai sako: bėrą žirgelį ir... nudardėjau.

Ilgai dar žiurėjo pro ašaras Mariutė, kaip ruko vieškeliu smiltįs.

Až važiavau į Plaušinaičių Belementurą. Matot be piršlio kaip ir negražu, tai viena, o antra, ką pamanytu žmonės, juoba merginos pamatę mane važnyčiojant? Reikia kurmono.

Kelias ėjo tarp liuliuojančių javų stačiai link Butkos girių. Mano bėris sunkiai dribsi dulkydamas kanopom. Po dešinei pusei rugių ir kviečių jurės su putpelomis, griežlėmis ir kitais snapuotais plunksnuotais sutvėrimais. Už tų jurų iškilmingai kyla skaisčiai raudona saulė. Spinduliai tryška, dangus liepsnoja,—auksu žėri. Po kairei rankai raitosi, kaip angis nuo šalčio Pilvė, apsikaišius krumais, švendrais ir karklais, klostosi storais rukų patalais—mat vėsu ir anksti dar buvo. Prišakyje—ilgas auksinių smėlių kelias kaip juosta vingiuoja tarp javų, o ten ant horizonto mėlyni, mėlyni, mėlyni šilai.

Viršuje galvos, tolimoj erdvėj gęsta žvaigždutės ir kitos dangiškos planetos, snaudžia susiraukęs mėnulis, kabo etere čirkšliai vyturiai...

Pradėjau ir aš snausti. Kur gi? nemiegojęs, susirupinęs, susikrimtęs ir... užmiršau aš jums pasakyt, ir lyg negražu buvo... Na, antgalo pasakysiu, tik susimildami niekam nesakykit: mat ant dvasios aš šmičkę truktelėjau, trejų devynerių... Kaltas, kaltas—prisipažįstų! Tik jau susimildami...

Na, dribsi mano bėris, snausdamas, judošius! Matoja galva, kaip ir aš. O gal jis mane pamėgždžioja?... O tu, bjaurybe! Aš jam džiupt! rimbu per papilvę, per kojas... Tuo pabudo! Lekia, kaip vėjas, vuodegą išputęs...

Gerai... Stai ir šilas. Tylu jame, tik kada nekada straksi šaka nuo šakos rudos voveraitės, ar kėkštas purptelia, margas genys sutarškena į medžio stuobrį ir vėl viskas nutyla.

Tik kaszin iškur drygt, strakt ant pakelyje styrinčio kelmo koks tai ponaitis... Nedidelis, labai gyvas, tik virba, tamposi, dailiai poniškai pasirėdęs: juodas frakas, tokios pat kelinaitės, juodos odinės pirštinaitės, cilinderis. Viskas butu nieko, bet kaip pamačiau ožio kanopas, taip ir nublankau... Vardan Dievo... bandau žegnotis,—ranka kaip švino pripilta nejuda. Aš atsiminiau, kad šindie atsikėlęs irgi nepersižegnojau, kaip ir seniai jau taip darau. Na, manau—pražuvau dabar.

— „Ko tamsta išsigandai"? užklausė lenkiškai-mandagiai nusišypsojęs ponaitis: „aš ne koks žmogžudys".

— „Nieko, nieko... taip aš tik"... mikčiojau.

— „O aš žinau kur tamsta važiuoji".

Mano ir plaukai ant plikės pasistojo.

— „O kur?"—klausiu.

— „Mergaut", atsakė ponaitis ir ironiškai susukęs savo buožę taip nusičiaudėjo, kad plyšo šale šimtametinė eglė.

Mano dvasia kulnyje atsidurė, gerai kad prie dugninės prispaudžiau, butu visai išlėkus.

— „Žinai ką tamsta"? pariesdamas su viena tik šnirpšle nosį, tęsė toliau kipšas (tai jis—pažinau!): „aš matau, kad tamsta nepratęs, svieto nežinai, tai nei merginos išsirinkt nemokėsi. Aš padėčiau, bet už tai man ant šito beržo žievės mažiuko piršto krauju pasirašysi. Gerai"?

Manau, ką jis mokytam žmogui padarys? Pasirašysiu ir gana. Užtai merginą išrinks, e!...

Koks tai balsas prakukždė: „nesirašyk, bus bloga"... Bet aš nebojau ir išsiėmęs iš kišenio vinį praduriau sau mažiuką pirštą ir pasirašiau:

Raulas Roko sunus Suskevičia.

(galas bus).

K. K. Lizdeika.

KELETAS MINČIŲ APIE FILOSOFIJĄ.

Žmogų tankiai ne be pamato vadinama mažu pasauliu (mikrokosmu). Ištikrųjų jis stebėtinai jungia savyje medegos elementus, augalų gyvenimą, jautimą (sensibilitė), valią, protą-inteligenciją. Žmogaus skirtingumą nuo kitų pasaulio butybių geriausiai išreiškia proto ir valios elementai, kurių apsireiškimai sudaro pas žmogų žinios rumą, suteikia jam galėjimą vis daugiaus ir daugiaus artintis gyvenime prie žinija sudarytojo bei surastojo idealo. Ne kam tiktu protas ir valia, jei žmogus neturėtu žingeidumo, kurs jį spirte spiria naudotis turimomis pažinimo jiegomis, kad pažinus visupirma aplinkui žmogaus esančius daiktus, kad paskiaus siekus į horizonto tolybes, žemės gelmes, žvaigždžių karaliją, bei vėl sugrįžus savęsp, kad pažinus savojo organizmo gyvenimą, jausmų sukurį, valios takus, idejų šviesą. Pasigaudamas taip kilnių ir brangių jiegų žmogaus rupestis sudarė per ilgus amžius ilgą eilę pavienių mokslų (sciences particulières), iš kurių kiekvienas gvildena sau ypatingą, nuo kitų skirtiną sritį. Jau žiloje senovėje mintytojai, o ypačiai genialis Aristotelis (+ 322 m. prieš Kr. g.), galėjo pasidžiaugti nevienu mokslu. Tečiaus tų mokslų skaitlius nebuvo perdidelis, o kiekviename iš jų ištirtieji daiktai nebuvo taip skaitlingi sulig savo rųšių: vienas mintytojas galėjo pilnai suimti į savo žiniją visus tuolaikinius mokslus. Rodos, ko-gi daugiaus bereikėjo, kaip tik vien gėrėtis įgytomis žiniomis. Vienok mintytojas permato, supranta, kad jo žinios toli gražu neapima visos butybės, kad jos reikalauja ne tik ekstensivaus (tai yra dėsnių skaitliaus žvilgsniu), bet ir intensivaus (pagilinimo krypsniu) praplatinimo. Jis mato, kokiu budu pavieniai mokslai susidaro: moklininkas tėmija gamtos apsireiškimus, vienas į kitą panašius, pasikartojančius, stengias daryti eksperimentą, jei mano tai esant galimu, tėmija bendras apsireiškimų žymes, taip artimai surištas su daiktų esme, jų skirtinumus, daro išvadą, kad tie apsireiškimai yra valdomi tokių ir tokių dėsnių. Si-

tas mokslinės metodos kelias, čionai keliais žodžiais išreikštas, vadinama a n a l i z e - i n d u k c i j a. Kaip-gi tat padarius, kad pagilinus įgytąją žiniją, kad iš jo bliksteltu nauja šviesa. mano sau mokslininkas. Sau užbrieztojo tikslo atsiekimui mokslininkas griebiasi kitokio budo, naujos metodos daiktų tyrinėjime. Jis nieko neatmeta iš jau žinomų gamtos dėsnių, o tik dabar juos savotiškai sugrupuoja ir su pagalba logikos principų, turinčių pamatą pačioje daiktų butybėje, padaro teisėtas išvadas, kurios atskleidžia naują daiktų butybės turinį. Šitas žinių įgijimo budas vadinama s i n t e z ė - d e d u k c i j a. Pasinaudodamas šita nauja metoda, leidžiančia daryti plačius ir skaitlingus apibendrinimus, tečiaus gerai pamatuotus, mokslininkas gali apvertinti eksperimentui neprieinamus dalykus, kaip tai: daiktų esmę, jų vidaus strukturą, judėjimo, laiko, erdvės, visumos prasmę, daiktų pradžią ir tt. Čia mokslininkas tampa filosofu (t. y. išminties mylėtoju, kaip sako Pytagoras). Panašųs filosofiški klausimai, jei jie paliečia gamtą (t. y. fyziskus mokslus plačioje žodžio prasmėje), sudaro k o s m o l o g i j ą. Ji yra pirmutinė filosofijos forma, apsireiškusi pas graikų išminčius priešsokratiškojo periodo.

Pirmieji pažinimo kelyje žingsniai, savyje nedrąsus, jieško aiškumo, todėlei ir kreipiamasi į gamtą. Su ja arčiaus susipažinus ir nuodugniai ją pagvildenus jieškoma naujų dirvonų. Kur gi kitur kreipsis tyrinėtojas, jei ne į patį žmogų, kurs, gamtą betyrinėjant, buvo taip artimame santikyje su ja, apreiškė taip daug savo galių gamtos suvokime. Čianai atsiveria nauji butybės turtai: fiziologija, antropologija (senobinėje jų prasmėje) plačiai keroja. Pažinusioje srityje observacijos mokslus mokslininkas pradeda filosofišką dalykų gvildenimą; iščia kįla racionalė p s i c h o l o g i j a, siekianti suvokti žmogaus dvasią: jos esmę, gales, siekius, nustatyti santikį tarp dvasinio ir materialio elemento žmoguje. Šios rųšies klausimų gvildenimu pasižymėjo Sokratas, Platonas, ypačiai-gi Aristotelis.

Jau nuo pat senų seniausių laikų, kiek tik siekia historija, visur matoma tautų gyvenime tulas normas — d o r o s taisykles, — kurios nurodo visiems sektiną elgi-

mąsį ir per tai buna kriteriju gero arba blogo nustatymui. Filosofas, kurs žmogaus ir gamtos pažinime priėjo prie pat pamatų, negi gali pasitenkinti paviršutiniu doros desnių tyrinėjimu: jis ir čionai stengias dalykus apvertinti filosofišku budu. Šio tikslo pasiekimui jis palygina vyriausias savo pažiuras į pasaulio prasmę su svarbiausiais dėsniais, valdančiais žmogaus asmenį. Iš tokio palyginimo, beabejo, išplaukia doros esmės, dėsnių, siekių ir pamatų gilus pažinimas. Šitos rųšies klausimais daug rupinos senovėje posokratiškasis periodas.

Kosmologiją, psichologiją ir dorą galima pavadinti trimis tipiškaisiais mokslais, atstovaujančiais senovės filosofiją. Tečiaus nereikia manyti, kad šalip jų nebuvo jokių kitų filosfijos klausimų. Neikiek neabejotina, kad kosmologija buvo artimiausiai sujungta su m e t a f i z i k a t. y. mokslu, gvildenančiu elementariausias ir abstraktiškiausias butybes ir jos žymių sąvokas, kaip antai: substancija, akcidensai (fenomenai—apsireiškimai), aktas ir galė, įvairios priežasčių rųšis. Nemažiaus neabejotina, kad kosmologijos ir metafizikos pažinimas davė pamatus prieiti prie pasaulio Priežasties — Dievo pažinimo; tuo budu kįlo mokslas, paskiaus Leibniz'o (+ 1716) pavadintas T e o d i c e a. Arba vėl kartu su psichologija plėtojosi l o g i k a — t. y. mokslas apie protavimo dėsnius, — o taipogi tiesos p a ž i n i m o t e o r i j a, (gnoseologija, kriteriologija), kuri gvildena: kas tai yra tiesa, kokiu budu mes įgauname pirmasias žinias apie kokį norint dalyką, delko mes jas skaitome tikromis, kokiu budu mes pažįstame apsupantį mus pasaulį.

Šalip psichologijos, kosmologijos, metafizikos ir doros darėsi supratimas apie e s t e t i k ą (grožio pažinimas).

Pažvelgus į graikų filosofiją lengva patėmyti, kad pas juos filosofija labai angštai sujungta su kitais mokslais, žinoma, ne toje prasmėje, kad filosofija neturėtu sau ypatingos srities—objekto, o tik taip, kad busimasis filosofas pirmiausiai turėjo gerai pažinti pavienius mokslus. Ta išganinga pakraipa buvo gyvai palaikyta žymiausių viduramžio filosofų Alberto Didžiojo (+ 1280), Tomo Akviniečio (+ 1274); tik paskesniais laikais Descartes (+ 1650), Kantas (+ 1804), Fichte (+ 1814), Hegel'is (+ 1831).

prisidėjo prie to, kad filosofija šalinosi nuo eksperimentalių mokslų, žinoma, neturėdama tam savo elgimuisi užtektinų pamatų, ir per tai pačios filosofijos vertė buvo gerokai sumažėjus apie XIX šimtmečio vidurį. Laimė, neilgai taip tesitęsė, ir jau XIX šimtmečiui besiartinant prie galo, kaip ir XX, gamta (apskritai eksperimentaliai mokslai) susiartino su filosofija. Prie šitos tezės dabartinio triumfo daug prisidėjo nauja filosofijoje pakraipa, vadinama neoscholastika.

Atkreipus domą į filosofijos atsiradimą ir jos historiškąją eiseną, apsvarsčius, jos prasmę galima prieiti prie supratimo jos uždavinių ir jos ypatybių.

Žinoma, kad filosofija išdygo ant gamtos pažinimo. Tai galėjo įvykti tik tuomet, kuomet mokslininkas suėmė į vienatą, padarė sintezį jam žinomų patyrimo mokslų, kuomet jis sugebėjo minties žvilgsniu apimti visumą esančiųjų daiktų. Šios rųšies veikimu filosofija užsipelno visuotinojo mokslo (Allgemeinswissenschaft) vardą.

Pavieniai patyrimo mokslai turi kiekvienas sau skirtiną objektą arba daiktų sritį, kurią jie gvildena. Prie savo darbo kiekvienas naudojasi logikos dėsniais, nei kiek nesirupindamas jų vertės tyrinėjimu, vartoja metodą, kurios metafiziškųjų dėsnių nei nemanė aiškinti. Kaip logika, taip metafizika ir pažinimo teorija turi visuotiną reikšmę, todelei jų gvildenimas priguli prie filosofijos, šiuo kartu charakterizuojamo kaipo principų—dėsnių mokslas (Prinzipienlehre).

Visi patyrimo mokslai išanksto pastatė sau tikslą tyrinėti tik žmogaus pajautoms prieinamą realybę. Filosofas, priėmęs šitų tyrinėjimų išvadą, eina toliaus, prie, jai taip butu galima išsireikšti, daiktų gelmės pažinimo, pasaulio eisenos supratimo, jo priežasties ir tikslo pažinimo, žmogaus dvasės permanymo. Čianai filosofija įgija naują žymę, butent esmės mokslo (Wesenswissenschaft). Iš augščiaus nurodytųjų filosofijos žymių išplaukia keletas paminėtinų išvadų.

Didelis yra skaitlius eksperimentalių mokslų, o tečiaus kiekvienas turi skirtis nuo kito. Kuo idemniai jie skiriasi? Ar-gi nematome, kad tas pats daiktas gali buti

tyrinėjimas daugelio mokslų, pav. geležis gali buti tyrinėjama fiziko, chemiko, mineralogo. Taip materialis tyrinėjimo objektas yra tas pats—geležis, bet ji yra tyrinėjama kiekvieno mokslo visai kitu žvilgsniu, t. y. formalis kiekvieno mokslo objektas yra skirtinas. Dabar galima užklausti: o filosofija ar turi sau ypatingą, formaliai skirtiną nuo kitų objektą? Atsakymas bus toks: filosofija yra grupė mokslų, iš kurių kiekvienas turi skirtiną formalį objektą. Ištikrųjų, koksai-gi eksperimentalis mokslas gvildena logikos, gnoseologijos, metafizikos, kosmologijos, teodiceos, racionalės psichologijos problemas? Augščiaus minėtosios filosofijos ypatybės parodo, kad šitie klausimai tenka jai gvildenti. Todelei, pozitivistų tvirtinimas, kad filosofija yra tik paprastas eksperimentalio mokslo išvadų apibendrinimas, kad ji neturi sau skirtino formalio objekto, yra neikiek nepamatuotas ir visai klaidingas. Koks pozitivistas, gal, pasakys, kad filosofija ima už išėjimo punktą patyrimo mokslus. Taip, ji tai daro, bet tai nereiškia, kad ji turi pasilikti tik prie tų mokslų išvadų, lygiai kaip ir fiziologija, nors ir remiasi ant fizikos ir chemijos, tečiaus nueina prie visai naujų išvadų ir yra skaitoma atskiru mokslu.

Filosofijai esant visuotinu mokslu (Allgemeinwissenschaft) visai naturaliai išeina, kad jos dalįs yra tarp savęs organiškai ir harmoniškai surištos; todel jokių prieštaravimų tarp filosofijos dalių negali buti. Kita vertus, prieštaravimas negali duoti pozitivaus, per ilgą laiką pasekmingo rezultato. Taip, visai klaidingai mano, kurie tvirtina, buk tarp doros iš vienos pusės ir gamtos su psichologija iš kitos esąs prieštaravimas. Nieko panašaus faktiškai nėra. Kad permačius aną tvirtinimą esant nepamatuotu, reikia atkreipti domą į tą tiesą, kad pats daugelio daiktų pasaulyje esimo faktas uždeda ant tų daiktų tulus apribavimus-varžymus, kuriems jie turi, tai pačiai jų prigimčiai pasiliekant, butinai pasiduoti, pav. du žmogu tuo pačiu momentu negali buti toje pat erdvinėje vietoje, teisė pas vieną asmenį yra sujungta su priederme pas kitą, ir panašiai kitur. Bet tas varžymas ne tik kad nėr pragaištingas, atbulai, jis yra labai naudingas, kaip tai

parodo pasekmių harmonija, amžių bėgyje išsireiškusi. Panašiai yra ir doros santikiuose su gamta ir psychologija: dora (kaip ji atrodo filosofijoje) išreiškia butinus, neišvengtinus, pačiu harmonijiniu butybių esimu aptartus apribavimus-suvaržymus.

Paminėtosios filosofijos ypatybės turi savaimi sudaryti ir jos aptarimą; vienok kadangi nevisi vienodai jas supranta, tad ir pats aptarimas įvairuoja. Prisilaikant Aristotelio ir Tomo Akviniečio minčių, tankiai duodamas toks filosofijos aptarimas: racionalis pirmųjų (=vyriausių, giliausių) visumos principų ir priežasčių pažinimas. Be abejo, šitas aptarimas nėr pilnai lygus išreikštinajai realybei, bet vis-gi yra jai artimas ir duoda supratimą apie ją. Pagaliaus, ir kituose moksluose tuo žvilgsniu tas pats yra.

M. Reinis.

(galas bus).

KATALIKYBĖ, KONSERVATIZMAS, PAŽANGA.

Musų gadynėj' labai didelę reikšmę yra įgavę įvairųs obalsiai-šauksmai... Ypatingai šauksmas: „progresas, pažanga, evolucija“ apsuka galvą daugeliui, pradedant nuo ant mokyklos suolo sėdinčio jaunuolio ir baigiant vyrais, apie kurių mokslišką rimtumą nėra pamato abejoti.

„Mes turime progresą, evoluciją, o jus nieko“ girdėjau šaukus vieną moksleivį „aušrinietį“ į moksleivius at-kus.

„Krikščionystė, betvarkydama žmonių gyvenimą ir pati besiderindama į tą gyvenimą, ėjo ir eina, kaip ir pati žmonija evolucijos keliu, kurio negali išsilenkti... Ištisa krikščionija, aplamai imant, kaip ir žmonių draugija, visuomet ėjo ir eina besitobulindama evolucijos keliu, kurio nesupratimas musų laiku yra skaitomas nusidėjimu prieš

šios dienos tiesą ir mokslą“ — rašo J. Basanavyčius[1]).

Taip tatai vieniems žodis „evolucija“ reiškia tiek, kaip kokia magiška lazdelė, su kuria mostelėjus visa krikščioniškoji pasaulėžvalga į dulkes pavirsta, antriems vel „evolucija“ pavirsta kokia tai dogma, netikėjimas į kurią net nusidėjimu skaitomas. Ir pažymėtina dar tai, kad krikščionybė apskritai, o katalikybė išimtinai užpuolama iš dviejų priešingų pusių. Iš vienos pusės šaukiama, kad ji esant nepažangi, konservativi, suakmenėjus, nuo laiko dvasios atsilikus, prie gyvenimo nesitaikanti, jo reikalų neatitinkanti, todel musų laikui netinkanti ir t.t. ir t.t. Iš kitos metama ant krikščionybės pažeminimo šešėlį neva prirodinėjimais, kad ji ėjusi kartu su laiko dvasia, evolucijonavusi, taikiusis ir tt. ir tt. Šiame rašinyje ir bus mėginta žvilgtert į krikščionybės santikius su pažanga, laiko dvasia, evolucija ir tt. teisingiau pasakius, katalikybės santikius su šiais dalykais, nes tik katalikybė apsireiškia savyje tokią ypatybę, kuri ir kitiems neduoda ramumo.

I. Neviskas nauja, kas modernu.

Paklausykime kat. Bažnyčios pasikalbėjimo su įvairiais laiko dvasios atstovais, reikalaujančiais iš Bažnyčios pažangos ir savo mokslo modernizavimo.

Štai materialistai vardan naujojo mokslo išdavų šaukia: „Šalin Bažnyčia, šalin apskritai visokia religija: Die-

---

[1]) Iš krikščionijos santikių su senovės lietuvių tikyba ir kultura, Vilnius 1913, p. 7 ir 66. Pabraukta mano. Ta pati mintis tik paviršutiniau išreikšta ir „Aušrinės“ № 14 p. 18: „Kurie nekurie žmonės mano, kad krikščionybė egzistuoja kaip ir be (вић) laiko, kad jai visai negalvoj kas darosi aplink. Bet tatai didžiai klaidinga... Imkime pav. pirmuosius krikščionis, apaštalą Petrą su jo „gera mums čia“. Pranciškų ir jo mokinių „dušios sveikatos religią“ (?), be nujautimo juodųjų gyvenimo pusių (?), paskui Augustiną ir Tomą Akvinietį, kurie teorijoj teisino vergiją (?), imkime viduramžių asketus, galop „katalikiškus socialistus“ (?), karingą (?) „krikščionišką demokratiją“ arba vel modernistus (?). Čia (?) butina (?), suprantama (?) ir aiški (?) evolucija (?), kaip ir visame kame (??)“. Praleidimas, pabraukimas ir klausimo ženklai visur mano.

vo nera, Dievu yra pasaulis, materija ir judėjimas yra nuo amžių, o iš to visi daiktai atsirado".

Į tai Bažnyčia nesvyruodama ramiai materialistams atsako: „Jųs norite pažangos, giriatės ką naują turį. Devyniolika šimimečių mano amžiaus, o jau šeši šimtai metų atgal prieš mano pasaulyje pasirodymą Mažojoj' Azijoj' buvo buvus mokykla, šiandien vadinama joniškųjų filosofų mokykla, skelbusi tą pat, ką ir jųs šiandien skelbiate Tales iš Mileto, Anaximenas ir kiti taipgi tvirtino nėsant dievybės, išpradžių buvus tik judančią materiją ir iš jos be Sutvertojo ir be sutvėrimo viską atsiradus. Jus atkasat s e n ą klaidingą nuomonę ir norite, kad aš prie jos taikinčiausi. Jau giliau mąsčiusieji senovės vyrai Platonas ir Aristotelis aiškiai pramatė, kad iš vienos materijos be šale pasaulio esančios dievybės nieko išeiti negali, ir aš, Kristaus Bažnyčia, atsakau jums: aš konservativi, aš tvirtai laikausi tikėjimo į Dievą, iš Kristaus apturėto ir du tukstančiu metų išmėginto tikėjimo mokymo".

Štai racionalistai vardan proto reikalavimų šaukia: „Bet išmesk iš savo mokslo lauk bent Trejybės dogmatą, juk jis protui priešingas, jis yra tikras absurdas. Išmesk lauk jį, o krikščionybė tuomet žmoniškesnė atrodys".

Bažnyčia į tai ir vel ramiai atsako: „Jųs norite but modernųs. Ne. Devyniolika šimtmečių mano amžiaus, ir jau antrame mano gyvavimo šimtmetyje pasirodė vyras, vardu Noetus, kuriam Trejybės dogma irgi nebuvo į skonį, kaip ir jums. Epigonus, Kleomenes ir Sabellius įdiegė Noeto nuomones net krikščionijos širdyj', Ryme. Aš gi, Kristaus Bažnyčia, išskyriau juos iš krikščionių draugijos tarpo ir sutraukiau su jais visus ryšius. Tą pat darau ir šiadien, aš konservativi ir tvirtai laikaus mano iš Kristaus priimto ir du tukstančiu metų išmėginto tikėjimo mokymo".

Štai liberaliai Šventraščio kritikai vardan bibliškosios kritikos išdavų šaukia: „Biblija tai tik pasakų rinkinys; joje nėra nieko historiško. Protestantai tai seniai pradeda įžiurėti, juos pasekė ir modernistai; laikas ir tau nustot Biblijoj' matyt kokį tai Dievo raštą". Bažnyčia

ja. Kad taip ištikrųjų, yra parodo Bažnyčios pasikalbėjimas su neva naujojo mokslo atstovais iš įvairių mokslo sričių: fizikos, astronomijos gamtos ir kitų. Štai tas įdomus pasikalbėjimas.

(Bus daugiaus).

Tiesomylis.

Iš svetur.

Sukaktuvės 10 metų popiežiavimo Pijaus X.

Prieš trejetą mėnesių sunki liga buvo parbloškusi garbingą 78 metinį senelį Vatikane ir gręsė padaryt galą jo nenuilstančiam visą pasaulį paliečiančiam veikimui. Bet Augščiausiasis maloniai išklausęs nuolatinius katalikiškosios krikščionijos maldavimus vėl savo ištikimą vietininką apdovanojo nauja gyvenimo jiega ir veikimo energija. Nunai 4 rugpjučio (n. k.) sukako d e š i m t m e t i s nuo to laiko, kaip Pijus paėmė savo rankosna Kristaus Bažnyčios vairą. Dešimts metų tvirta ir prityrusia ranka vedė jis šv. Petro eldiją per gyvenimo audras. Dešimts metų i g n i s a r d e n s (liepsnojančioji ugnis) palaimingai veikė į žmoniją darydama šildančią, uždegančią ir valančią įtekmę.

— Visame savo popiežiavimo laike Pijus X pasirodė pripildytas uoliausiomis ir budriausiomis pastangomis gero ganytojaus, visuomet stengusiosi jam brangią, paties Dievo pavestą kaimenę nuvest geriausiojon ganyklon ir apgint nuo plėšriųjų vilkų, kurie iš visų pusių ją užpuola. Visame jo popiežiavimo laike regis nepasiliaujančios pastangos visur vykint krikščioniška gyvenimo idealą jo augščiausioje grynybėje, į visus gyvenimo santikius įnešti tikros, nesufalsifikuotos krikščionybės dvasią, visur pravesti „O m n i a i n s t a u r a r e i n C h r i s t o“, kurį obalsį jis pažymėjo pamatiniu dėsniu ir vadovaujančia savo popiežiavimo programa. Ir šis obalsis aiškiai šviečia iš visų Pijaus X aplinkraščių ir parėdymų. Laimingai pirmąjį dešimtmetį užbaigusiam Pijui duok, Dieve, ir antrame dešimtmetyje buti vertu Dievo vietininku.

— Popiežiaus liga buvo sujudintas netik katalikiškasis, bet ir antikatalikiškasis pasaulis, o tai rodo, kokią pasaulinę reikšmę turi popiežija ir musų atikrikščioniškoje gadynėje. Praei-

tame laike esant Europai krikščioniškesnei ir popiežijos autoritui augščiau stovėjus, jos įtekmė buvo ytin palaiminga. Dabar gi tai įtekmei užkirtus kelią lanko Europą neviena iš tokių nelaimių, kokioms pirmiau vietos nebebuvo. Pavyzdžiu šį kart gali but—

Broliažudis karas Balkanuose.

Jau viršaus 600 metų atgal krikščioniškąją Europą iš rytų pusės pradėjo užpuldinėti turkai ir muhametinės fanatiškos ir kraujageringos tikybos vedini ryžosi pavergt visą krikščioniškąją Europą. Butu šičia perilga išrodinėt, kad Europos nuo turkų išgelbėjime nieks nėra tiek daug padaręs, kaip popiežija, nors musų mokyklinių rankvedžių „historikai“ apie tai paprastai tyli. Mirtinas smugis turkams buvo užduotas 7 spalio 1571 m. mušyje pas Lepanto, kur buvo sunaikintas turkų laivynas, ir šį smugį į mohamedanizmo širdį pirmiausiai davė Vatikanas. Kad ir dar po šiam turkų ginklai apie ištisą šimtmetį plukdė kraujuose rytų Europos šalis, vienok tai tik buvo „palaikų skirstymas“. Neįveikusieji Europos turkai priversti buvo pasitenkint parblokštaja Byzantijos valstija ir Balkanų pusiausaliu, kur žvėriškai elgdamiesi viešpatavo ligi paskutinio laiko. Visoki pavieniai sukilimai nieko gero neduodavo, tik duodavo progą didesniam turkų žvėriškumui apsireikšti. Tik štai antroje 1912 m. pusėje visos Balkanų pusiausalio valstijėlės, kaip viena, sukilę bendromis jiegomis numeta nuo savo sprando suviršum pusę tukstančio metų slėgusį priešą ir atstumia turkus ligi Azijos sienai. Viskas eina gerai. Tik reikia atimtasis žemės plotas pasidalint, ir draugai-apgalėtojai pavirsta priešais, susirieja ir pradeda broliažudį karą tarp savęs. Turkams to tik ir bereikėjo. Jie puikios progos nepražiopsodami grįžta atgal skersdami gyventojus ir beveik be jokio pasipriešinimo atsiima atgal vieną po kitam tuos miestus ir tvirtoves, kurių iš turkų atėmimui buvo tiek žmonių gyvybių paklota, tiek kraujo pralieta. O musų apgalėtojai riejasi ir tų rietenų greit baigti nemano.

Šie tai dabartiniai nuotikiai Balkanuose yra tik smulkus pakartojimas to, kas yra šimtus sykių įvykę Europos vakaruose, kuomet Pyrenėjaus pusiausalio valstijėlės grumėsi su arabais viršaus septynių šimtų metų laikmetyje (nuo 711 ligi 1486). Kaip žinoma, VII šimtmetyje pasirodžiusioji ant historijos scenos nauja arabų tauta sujungta ir sufanatizuota kraujageringos mohametiškos tikybos

pasiryžo užkariauti Europą, bet neįsiveržus jon iš rytų pusės, per Afriką užėjo iš vakarų ir perėjusi per Gibraltarą 711 m. sumušė išpaniškuosius vestgotus pas Xeres de la Frontera. Karoliaus Martell'o atmušti nuo tolesnio Europos užkariavimo arabai užėmę visą Pyrenėjų pusiausalį įleido jame šaknis ir tik 1486 m. atėmus iš jų Granadą buvo išstumti atgal į Afriką. Ir per tą visą laiką Ispanijos valstijėlės, pirmiau buvusios užsislėpusios šiaurės pusiausalio kalnuose, vedė kovą su nuožmiu priešu. Buvo padaryta 3700 mušių, kol arabai buvo galutinai nuveikti. Ir vėl musų mokyklinių rankvedžių „istorikai" nutyli, kad tai p o p i e ž i j a yra buvus tuom arabų apgalėtoju ir jų iš Europos išstumėju, nes be popiežijos pagalbos anos valstijėlės niekuomet nebutu įstengę arabus iš savo šalies išvyti. Kiek tam dalykui popiežija yra suteikusi dvasinės ir medeginės pagalbos, sunku ir apskaityti. Apskrita dalykų eiga buvo tokia. Pyrenėjų valstijėlės nuo pat savo susitvėrimo pradžios nuolat kivirčydavosi. Vatikanas savo galingu žodžiu įvykdindavo jų tarpe vienybę ir kitoms krikščioniškoms tautoms pamodavo nešti savo vientikiams pagalbą. Tuo budu anos valstijėlės įstengė padaryti pirmus pasekmingus žingsnius prieš arabus. Bet po kiekvienam laimėjimui kaip tik reikdavo laimikį pasidalinti apgalėtojai, visuomet susiriedavo tarp savęs lygiai, kaip šiandien riejasi, Balkanų valstijėlės. Bet galingas popiežiaus žodis padarydavo visoms rietenoms galą, įvykdindavo santaiką, paskelbdavo kryžiaus karą. Tikybinis vietinių gyventojų narsumas pakildavo, atplaukdavo pagalbon nauji kareivių buriai, ir arabai vėl budavo vieną ypą atgal atstumiami. Po laimėjimui ir vėl atsikartodavo nesantaika rietenos ir tt. Ir juom laimėjimas budavo didesnis, tuom ir rietenos tapdavo smarkesnės. Ir buvo tokių momentų, kuomet rodėsi viskas žlugs ir visas pusiausalis vėl puklius arabams ir pavirs į tyrus. Ir panašiuose momentuose, kuomet iš niekur rodėsi nebuvo galima pagalbos laukti, popiežija nešdavo ją kuom tik galėdavo, ir ačiu popiežijos stropumui žiaurus arabai priversti buvo ant visuomet apleisti Europą ir išsidanginti ten, iš kur buvo atėję.

Ar bus taip šiandien ir su turkais? Ar už tą visą kraują, kuriame jie yra tiek laiko plukdę Balkanų gyventojus, už tas visas jų platintas nelaimes bus priversti išsinešdint ten, iš kur atsidangino? Popiežija, kovodama su arabais, turkais ir kitais krikščionijos priešais vadovavosi kitokiais motivais negu šių dienų diplomatai. Popiežijai rupėjo, kad p u s m ė n u l i s neapgalėtu K r y ž i a u s, ir vienu atveju užtekėjęs iš

vakarų, kitu iš rytų pusmėnulis nublanko prieš Kryžių. Balkanų valstijėlėms rupi materialiai dalykai, jų motivai tai niekšinga savimeilė. Popiežijai Kryžius buvo geriausia politika, ir jos laimėjimas buvo užtikrintas; Balkanų politikams tas nerupi, ir jų laimėjimas labai ir labai abejotinas, nors laikraščiai ir praneša karą tarp savęs neva pasibaigus. — Antras palaimingas popiežijos gyvavimo pasekmės pavyzdys, kuris bus pradedamu punktu tolesnei šios apžvalgos eigai, bus imtas iš mokslo srities, butent—

Universitų steigimas.

Su šiuomi dalyku taip yra. Sulig popiežių iniciatives buvo įsteigti (arba gavo įsteigiamasias gromatas) šie Italijos universitai: Rymo, Perugijos, Pizos, Florencijos, Pavijos ir Ferraros; Francijos: Montpellier'o, Toulouse'o, Avignon'o, Cahors'o, Grenoble'o ir Perignan'o; Ispanijos ir Portugalijos: Valladolid'o ir Lisabon'o-Coimbros; Austrijoj'-Vengrijoj': Pragos, Krokavos, Vienos ir Fünfkirchen'o; Vokietijoj': Heidelberg'o, Köln'o, Erfurt'o, Leipzig'o, Rostock'o, Trier'o, Freiburg'o, Greifswaldo, Basel'o, Ingolstadt'o, Mainz'o, Tübingen'o, Wittenberg'o, Frankfurt'o.

Ligi 1300 m. buvo įsteigta nemažiau 23 universitų, butent 11 Italijoj', 5 Francijoj, 2 Anglijoj', 4 Ispanijoj' ir 1 Portugalijoj'[1]).

Akyvaizdoj' šių faktų kiekvienas, kuris įstengia į daiktus sąžiningai žiurėti, pripažins tiesą protestantui historikui Gregoroviu's'ui, pasakiusiam, kad „visos tautų auklėjimo" įstaigos yra kilę iš Rymo, kad „literatura, muzika, matematika, gramatika, statymo, tepliojimo mokslas eina iš Rymo".

Taip nepertolimoje praeityje. O kaip šiandien tos išauklėtos tautos atsidėkoja Rymui ir katalikybei, kieno rankose šiandien tos tautų auklėjimo įstaigos, ir kas jose auklėjama? Gi atsidėkojimu tai yra nuolatiniai ir nesiliaujami katalikybės ir popiežijos šmeižimai, kad ji didžiausias mokslo priešas, minties slogintoja ir tt. ir tt. Kas del rankų, tai kaikuriuose *teisiškai* uždrausta katalikams užimt bent kokią katedrą (Rostock'e), kituose galima tik ligi *tulam laipsniui* mokytojauti (Leipzig'e), trečiuose delei masoniškos politikos *nėra nei vieno* katalikо profesoriaus. O kiek tokių profesorių, kuriuos

[1]) Plačiau sul. *H. Denifle*, Die Universitäten des Mittelalters bis 1400. 1. 1885.

neprasilenkiant su tiesa galima pavadinti valstijos apmokamais b e d i e v y b ė s platintojais! Rodos, kad antikatalikybė ir bedievybė turi tikriausią teisę laikyti savo rankose augštasias mokyklas, nes, kuomet dalykų stovis verčia, idant viena ar kita katedros butu užimta ar kataliko aš šiaip antibedievio, tai antikatalikiškoji spauda pakelia didžiausią trukšmą. Taip 1901/2 metais į daugiausia katalikiškos šalies miesto, Strassburg'o, universitą, kuriame mažiausia trečdalys studentų yra katalikai ir kuriame iš 72 profesorių yra 61 protestantas, 6 žydai ir tik 4 katalikai, buvo paskirtas katalikas docentas M. Spahn'as užimti liuosą historijos katedrą. Delei to buvo pakilęs neapsakomas rėksmas ir klyksmas. Antrą pavyzdį turime štai prieš akis, tai šiandieninė

Agitacija prieš Forster'į.

Kad šis pasauliškai žinomas pedagogas priverstas buvo atsistatydinti iš Zürich'o universito delei savo katalikybei simpatizuojančių pažiurų apie tai, rodos, visi žino. Bet dabar iškilo eikštėn dar naujas dalykas. Bavarijos ministerija paketino Förster'į iš Vienos pakviesti į München'o universitą. Ir kaip tik šis paketinimas tapo viešai žinomas, tuojaus masoniškoji ir socialistiškoji spauda pradėjo ant Förster'o tulžį lieti, visaip jį žemindama. Priekyje eina „Münchene Neuesten Nachrichten ir „Münchener Post". Pastarasis socialistiškas laikraštis be jokio dvejojimo drožė, kad Förster'is, kaipo mokslininkas, visai nežinomas, ir jo veikalai tai tik traktatėliai... Sunku ką daugiau niekšingesnio ir pasakyt, nes ir Förster'o priešai nevienkart pabriežė Förster'o kaipo pedagogo, didelę reikšmę. Neveltui jo „Jaunuomenės auklėjimas"[1]) yra išsiplatinęs virš 100.000 egzempliorių.

Antrą vertus, juk F. nežiurint pritarimų katalikiškai pasaulėžvalgai dar anaiptol nekatalikas ir ypatingai jo veikalas „Autoritatė ir laisvė"[2]) buvo katalikų aštriai kritikuojamas[3]). Protestantai gi F. skaito saviškiu. Teisingiausiai atsiliepti apie Förster'į, tai rodos, bus pasakius, kad jis katal.

---

[1]) Žiur. recenziją „Ateities" 5-7 num. šių m. p. 334 s.

[2]) *Fr: W. Foerster*, Autorität, und Freiheit, Betrachtungen zum Problem der Kirche, Kempten, Kösel 1910 p. XVI+191 in-8° k. 2 m. 50 p., apt m. 3.25.

[3]) Gerą išdėstymą ir kritiką Foerster'o minčių teikia *Dr. A. Wurm'as* kningelėje: Autorität und Subjektivismus. Eine Auseinandersetzung mit Foersters Buch: Autorität und Freiheit". Regensburg, Friedr. Pustet, 1910 p. 39 in-8° k. 60 pf.

pasaulėžvalgą stengiasi teisingai apvertinti. O mat socialistams jau ir to pakanka, kad ant F. putoti ir prieš jį agituoti. Mat socialistų vadai bauginasi, kad F. išvadžiojimai, pasižymintieji savo ramiu faktiškumu, neatvertu vienam kitam materializmo apakintam akis[1]). Ir tai vadinasi vardan mokslo laisvės!? Ir taip daroma katalikiškosios Bavarijos sostinėj München'e!! Vadinasi kad ir katalikiškoje šalyje vis vien universitas turi but antikatalikų ir antikrikščionių rankose ir skelbt bedievybę!!

Kad socialistų ir kitų antikatalikų žvilgsniu augštosios mokyklos turi but be atodairas subedievintos, gerą pavyzdį duoda taipgi

Freiburgo universito likimas.

Vokietijos Freiburg'o universitas (Badene) įkurtas gavus įkurimo gromatą popiežiaus Kaliksto 1455 m. Įkurėjo žvilgsniu šio universito tikslu buvo u t d i l a t e t u r f i d e s c a t h o l i c a (idant plėstusi katalikiška tikyba). Dar ir prieš 100 metų visų buvo pripažinta šią mokyklą esant „katalikiškai bažnytine įstaiga". Dar ir penkiasdešimtuose metuose valdžios buvo pripažinta, kad ši mokykla „gerbs įsteigėjo norą skatint katalikiškąją tikybą ir nieko nedarys, kas tam galės išrodyt priešingu". Bet formalio pripažinimo katalikiško šios mokyklos budo jau daugiau nebuvo galima atsiekti. Jau prieš tai buvo pradėta kviesti docentai nekatalikai. Tolaikinis liberalis politikas von Rotteck'as, pramatydamas tokio dalykų stovio pasekmes, rašo: Mes katalikai jus protestantus svetingai priėmėme, jųs dar mus iš musų nuosavaus namo lauk išmesite". Šis pranašavimas šiandien visiškai išsipildė. Šiandien Freiburgo universite yra 50 profesorių. Tame skaitliuje 7 prof. teologijos ir po vieną historijos ir filosofijos, kurių katedros gali but tik katalikų užimamas. Taigi šios 9 katedros atpuola, palieka 41. Ir tarp tų 41 prof. ant teisės, medicinos, filosofijos ir gamtos-matematikos skyrių tik medicinos skyriuje yra v i e n s profesorius katalikas, kiti gi 40 visi nekatalikai. Tai į ką pavirto katalikiškas universitas! Bet antikatalikams dar ir to negana.

Mat Freiburgo universite, kaip ir kaikuriuose kituose Vokietijos universituose, yra ir katalikiškosios teologijos fakultas. Tad Badeno landtage 1911/12 m. socialdemokratų frak-

[1]) Plačiau žiur. Allgemeine Rundschau 1913, № 29 p. 544.

cija įnešė pasiulijimą „konfesionalį teologišką fakultą badiškame universite pakeist tarpkonfesionaliu neprigulmingu institutu tyrinėjimų religijinio dvasios mokslo srityje“. Kilus ginčams tas pasiulijimas buvo taip formuluotas: „Pasirašiusieji pasiulo prašalint konfesionalį teologišką fakultą Badiškame universite“. Tam pritarė ir demokratai, tik reikalavo vieton teol. fak. „neprigulmingo instituto religijai“[1]).

Prieš tokį dangun šaukiantį akiplėšiškumą katalikai subruzdo, ir reiktu stebėtis, jei taip nebutu.

— Prašalinimo teologijos fakultų reikalauja tik antireligijiniame fanatizme pertoli nužengusieji. Ir blaiviau žiurintiems n e k a t a l i k a m s

Universitai be teologijos fakultų

nėra augštosios mokyklos idealu. Antai prieš nenorėjimą įvesti teologijos fakultus naujai steigiamuose universituose Hamburge ir Frankfurte, liberalis protestantas teologijos profesorius M. R a d e pamatingai išrodinėjo teologijos fakultų universito organizme butinumą ir gynė net katalikiškų-teologiškų fak. reikalingumą; „geriau katal.-teol. fakultas, negu neijoks“ pabriežia jis pakartodamas[2]). Dar puikiau už Rade kas del to paties dalyko argumentuoja garsusis historikas Leipzig'e prof. K. L a m p r e c h t ' a s[3]). Įsitikrinimą, kad teologija truputį persenęs dalykas, jis vadina „nuostabinga trumparegyste“ (verwunderlicher Kurzblick) ir išrodinėja, kad augšta kultura reikalinga asmeniškų doriškai ir religijiškai augštų pavyzdžių, kurie, tokiame doriško persilaužimo (Umschwang) laike, kaip musiškis, turi dvigubą reikšmę ir trigubai svarbus. Ir tai „norima atmest be jokių prirodymų ignoruojant teologiškus fakultus!?“ stebisi jis. Ištimpai paminėtini sekantįs Lamprecht'o žodžiai:

„Turima remti praktiškus teologijos skyrius, turima plėsti pirmiausia socialiai-jų pagelbingą pusę, kuriam darbui dideliuose miestuose yra tukstantis progų; turima rupintis, idant paaugusiai studentiškojo budo jaunuomenei, vis vien kokio fakulto, prieš akis butu riškiai ir plačiai pa-

---

[1]) Žiur. „Allg. Rundschau“ 1913 № 24 p. 540.

[2]) „Süddeutsche Monatshefte“ 1913 Aprilheft, svarbesnės vietos paminėta „H o c h l a n d ' e“ 1912|13, 8 H. p. 244 s.

[3]) „Leipziger Neuesten Nachrichten“ 1913 № 91 vom 3 April, ištraukos „Hochland'e„ ten pas.

statyta Kristuje didis gyvenimo idealas: turima kliudyt palaikymą Bažnyčios, išpažinimo, doros įtekmės...“[1])

Taip kalba historikas, kurį „katalikiškume“ nieks neįtars. Teologijos fakultai Hamburg'o ir Frankfurt'o universituose susilaukė svarbaus užtarymo net iš tos pusės, iš kur jo buvo galima mažiausiai tikėtis. Gi visų Prusijos universitų rektorių susirinkimas, kuriame esama tik vieno teologo katalikо ir vieno protestanto, įteikė ministerijai savo bendrą rezoliuciją[2]), kurioje tarp kit ko randame štai ką:

„...Gal but šiandien plačiai išsiplatinusi nuomonė, kad be žymios blėdies galima atsisakyt nuo teologijos universite; mes toje nuomonėje pažįstame tik apgailėtiną klaidą. Teologiški fakultai yra, geriau pasakius, butina išdava valstybiškai teisiškos ir historiškos musų universitų evolucijos ir užtatai yra butina sąstatinė jų organizmo dalis. Tokia moksliško bendro darbo organizacija, kuri iš savo mokslo plano ir tyrinėjimo norėtu išmesti krikščionybės ištyrimą iš šaltinių, neturėtu jokios prentensijos prie mokslišku mo, butu geriau pasakius, partivi ir delei to kenksminga“[3]).

Taigi, ačiu Dievui, nevisi tokie fanatikai, kaip Baden'o socialistai ir demokratai. Nedaug taipgi tokių, kaip iškalbingas ir mokslo srityje didžiai diletantiškas Vokietijos socialistų vadas Bebel'is, kartą su pasididžiavimu apie save pasakęs: „Aš esu bedievis ir materialistas“. Nes ir pačių antiteistų tarpe galima butu nurodyti ne vieną mintytoją, pabrėžiantį reikalą atsižvelgti į religijinio apšvietimo ir auklėjimo svarbą, reikalą palaikymo religijinės dvasios visuomeniniame gyvenime, pripažįstant jai didelę kulturinę reikšmę. Paliekant šale pavienius asmenis šį kart geru pavyzdžiu yra antikatalikiškosios

---

[1]) Man begünstige die praktischen Fächer der Theologie, entwickle vor allem ihre sozial-hilfreiche Seite, wozu in den grossen Städten tausendfach Gelegenheit gegeben ist; man sorge dafür, dass der erwachsenen Jugend studentischen Charakters, gleichviel welcher Fakultät, in Christus ein grosses Lebensideal kräftig und allgemein vor Augen gestellt werde: man greife ein in die Forterhaltung von Kirche, Bekenntniss und Sittlichkeit“.

[2]) Paskelbta „Christliche Welt“ 1913 № 23, ištraukos taipgi „Hochland'e“ 1912/13, 10 H. p. 492.

[3]) Die Meinung, dass man auf die Theologie im Rahmen der Universität ohne erheblichen Schaden verzichten könne, mag heute weit verbreitet sein; wir vermögen darin aber nur einen bedauerlichen Irrtum zu erkennen. Die theologischen Fakultäten sind vielmehr ein notwendiges Ergebniss der staatsrechtlichen und geschichtlichen Entwicklung unserer Universitäten, und deshalb ein notwendiger Bestandteil ihres Organismus. Eine Organisation der wissenschaftlichen Gesamtarbeit, die die Erforschung des Christentums aus den Quellen von ihrem Lehrplan und ihrer Forschung auszuschliessen übernähme, hätte daher keinen Anspruch auf Wissenschaftlichkeit, wäre vielmehr parteilich und daher schädlich“.

Francijos valdžios dviveidumas.

Gi neseniai Francijos valdžia vėl augštais ordenais ir titulais pažymėjo apie 50 francuzų katalikų dvasiškių, veikusiųjų Francijos kolonijose, už jų didelius nuopelnus kolonijų kulturinime[1]). Taigi antikatalikiškoji valdžia šiuomi išreiškia augštą pagarbą tai pačiai Bažnyčiai, kurią ji užsibriežė Francijoj' išnaikint, ir tos pačios Bažnyčios vienuoliams ir kunigams, kuriuos ji iš tėvynės išgujo. Nes kaip žinoma katalikų vienuolių ordenai iš Fr. išguiti ir net gailestingoms seserims uždrausta tarnauti ligonbučiuose ir prieglaudose. Francijos valdžia perpuikiai žino, kad kolonizacija ir kulturiškų žmonių išauklėjimas be krikščionybės negalimi, ir todel kolonizacijos reikaluose reikia remti darbštus, uolus ir mokyti kunigai. Bet kuomet šios, esančios Francijos valdžioj', šalis bus užtektinai katalikų dvasiškijos sukulturintos, tai nėr' abejonės, kad valdžia juos ir iš čia išvys... Tikslas mat išteisina kad ir biauriausias priemones. Ir nieko tame stebėtino nėr, nes tokios taisyklės laikosi beveik visi kovotojai su katalikybe. Gana bus prisiminus tą naują

Antikatalikišką spaudos kovą Amerikoj',

kurią pradėjo varyti ypatingai 1911 m, įsteigtas „The Menace". Pastarasis socialistiškas savaitraštis savo skiltyse veda sistematišką melo kovą prieš viską, kas katalikiška. Jokia morališka nuovoka šiam laikraščiui svetima. Įžanginiai jo straipsniai tai dažniausiai historiškas melas, ir tai toks, kuriuom kovoti Europos antikatalikams jau nubodo, — ant tiek jisai žemas. Amerikiškasis „Niagaro Falls Journal" tarp kitko rašė: „The Menace" yra sarmata Amerikos inteligentijai"[2]) Bet ką čia paisyti, jei jau kartą pradėta elgtis sulig Voltaire'o taisyklės: „calomniez, calomniez etc".

Tokiais volteriečiais neužsiviežia ir apaštalai judėjimo vadinamo

Los von Rom judėjimas,

kurį varo fanatiški protestantų pastoriai visose Europos šalyse ir Amerikoj' ypatingai Austro-Vengrijoj. Nors šioj' propagandoj' daroma atvertimai „evangelijon", vienok tai tikra pa-

---

[1]) „Katholische Weltkorrespondenz" vom 23 Juli 1913.
[2]) Allgemeine Rundschau 1913, № 30 p. 522 s.

gelba masonams, socialistams ir kitiems, nes žmonės kartą paliuosuoti nuo kataliko priedermių daugiau nebenor atsižiurėt į jokias evangelijas. Jau pats Luteris tai aiškiai pažymėjo[1]).

— Pažymėjus tuos keletą žymesnių atsitikimų iš užsienio a n t i katalikų veikimo, jau dabar laikas apžvelgt žymesnius nuotikius iš k a t a l i k ų drauge ir kat. moksleivijos veikimo ir gyvenimo kitose šalyse. Bet kadangi ši kaip ir apžvalga ir be to jau ištyso, tai katalikų veikimo apžvalgą tenka atidėti sekantin numerin. Tenai ją bus galima atlikti pilniau dar ir delei to, kad neužilgo užsienio katalikų gyvenime laukiama kaikurių svarbių nuotikių.

Laikraščių apžvalga.

„**Viltin**“ netilpusiame rašinyje „Del ateitininkų veikimo“ (4 „At.“ num.) buvo pasakyta: nevienas iš katalikybės priešų nudžiugo delei ano p. J. K. (24 „Vilties“ n.) straipsnio“. Patvirtinimo šio pasakymo ilgai laukti nereikėjo. Štai 24 „**Aušrinės**“ numeryje (p. 83) su didele pamėga remiamasi p. J. K. išvadžiojimais apie at-kus. Ten g. A. J. rašo:

„Anuomet „Ateitis“ šuktelėjo jaunuosius pradėti tikro tikybos gyvenimo. Gi nunai motė „Viltis“ net šitaip tą jų n a u j ą g y v e n i m ą (pabraukta g. A. J.) apibudina“.

Ir čia g. A. J. išcituoja su pabraukimais beveik ištisai visą tą p. J. K. apie at-kus atsiliepimą, o išcitavęs rašo:

„Kadangi kas kitas rašytu, butu galima paabejoti, ar ištikrųjų jaunųjų instauracia bei, geriau sakant, restauracia tik vėjelio pustelėjimas. Bet tai sakoma pro domo sua, ir todelei imame jį patvirtinti, ką kalbame“.

Toliaus aname sulig visai teisingo dr. E. D. pasakymo „liguistos“ vaidentuvės g. A. J. gamintame rašinėlyje pasmerkiami ne tik at-kai ir Lietuvos katalikai (pasiremiant p. J. K.), bet ir apskritai katalikybė kaipo religija. O „Viltis“ prieš tai nei truputį nėra rašiusi, nors gindama savo poziciją kilusiuose ginčuose patalpino didelį pluokštą rašinių №№ 33, 34, 45, 56, 63, 64, 80, 81 ir kituose. O, rodos, duodant progą ant katalikybės užpulti, reikėtu rasti progą ir tą užpuolimą

[1]) Apie dabartinį Los von Rom judėjimo stovį praneša „Apologetische Rundschau“ 1912/13, 10 H. p. 378.

atremti. Keistokai, bet turbut teisingai skamba „**Garnyje**“ „laisvatikio“ ištartieji „Vilties“ vardu žodžiai, kad „jei kas įžeidžia katalikybę, tai mes iš to perdaug nesisielojam“.

Kilusiuose ginčuose del at-kų iš pastarųjų pusės apart rašinio 4 „At.“ num. buvo tilpęs dar kitas rašinys „**Šaltinio**“ 17 num „Del katalikiško veikimo“. At-kų žvilgsnį taipgi parėmė ir kun. M. Vaitkus „**Vadovo**“ № 57 „Lietuvio - kataliko du tipu“. Į tą viską p. J. K. atsakė „Vilties“ № 56 „At-kai ir katalikų darbavimasis“. Delei šio p. J. K. rašinio „**Vadovo**“ № 59 patilpo p. Kaz. Zanavyko straipsnis „Del liudnų apsireiškimų musų spaudoje“. Į tai p. J. K. atsakinėjo „Vilties“ №№ 80 ir 81. Ką at-kai privalėtu išnešt iš visų tų ginčų? Aš patarčiau at-kams įsidėmėti tik šią vieną paskutinę Kaz. Zanavyko mintį: „J o (J. K.) p a k l a i d o s k a t a l i k ų t i k y b o s k l a u s i m u o s e t e b u s p e r s e r g ė j i m u k i t i e m s k a t a l i k a m s i n t e l i g e n t a m s y p a č g i k a t a l i k ų m o k s l e i v i j a i, k a d n e a p s i l e i s t u r e l i g i j i n i o s u s i p r a t i m o r e i k a l u o s e“. Tiek del „apologetikos“.

Kas del p. J. K. išstumtųjų principų katalikiškame veikime, anuodviejų garsiųjų „teisingumo ir gailestingumo“, tai apie tat tikrai aukso mintis išreiškia g. A. Jakštas „Draugijos“ № 77—78 ant pusl. 111/112.

„Kaip ko kito, taip ir teisingumo bei gailestingumo visokių galima rasti. Yra teisingumas ir gailestingumas paremtas ant Dievo—virstantis krikščioniška viršprigimtine t e i s y b e ir m e i l e. Bet yra teisingumas ir gailestingumas atskirtas nuo tikybos arba net pastatytas priešais ją, kur paprastai ir virsta kovos ginklu prieš pačius krikščionystės pamatus, kaip tai ištikrųjų ir randame pas masonus, bedievius ir kitokius kat. Bažnyčios priešus“.

Čia g. Jakštas duoda tikrai puikius pavyzdžius, užmetimus, tokius, kurie ištikro „paimti iš musų gyvenimo, šimtą kartų girdėti musų moksleivijos tarpe“, užmetimus, vardan kurių katalikybės priešai įnirtusiai kovoja prieš katalikybę ir krikščioniškąją Dievo sąvoką, vadovaudamiesi toje kovoje ne kuom kitu, kaip tik savaip suprastu t e i s i n g u m u i r g a i l e s t i n g u m u.

G. A. Jakštas toliaus rašo:

„O jei taip, tai aišku, jog teisingumas ir gailestingumas[1]) kur kas tinkamiau galima pavadinti b e d i e v i ų, o ne k a t a l i k ų veiki-

[1]) Aš papildyčiau: teisingumas ir gailestingumas *nekatalikiškai suprastu*. *At-kas.*

mo dėsniu. Katalikystė to elementario dėsnio visai nereikalauja, nes ji... turi savo veikimui daug augštesnį—krikščioniškos teisybės bei meilės dėsnį".

Prie to, kas čia pasakyta, lieka tik tarti: taip ir Amen.

„Jis (p. J. K.) vietoj tikrų katalikų veikimo principų meilės[1]) ir teisybės užsimanė skelbt savo prasimanytuosius teisingumą ir gailestingumą, ir dar tą savo prasimanymą stengės pridengti katalikystės autoritu, pabrieždamas tuodu savo principu kaipo katalikiškojo veikimo pamatą. Tai jau buvo išnaudojimas katalikystės autorito, primetimas kat. Bažnyčiai tokio mokslo, kurio ji niekad nebuvo skelbusi ir tuo budu aiškus visuomenės klaidinimas vardan savo subjektivių įsitikrinimų".

Prie to, kas čia pasakyta, lieka pasakyti antrąjį: taip ir Amen.

O kadangi draugų ir draugių at-kų nutarta kas del p. J. K. iškeltų dalykų toliaus „Ateityje" nesiginčyt, tai tariu trečiąjį ir paskutinį Amen.

„**Vadove**" dabar plačiai vedama skyrius „Iš Bažnyčios ir visuomenės dirvos", kuriame telpa daug įdomių ir pamokinančių žinių iš katalikų gyvenimo užsienyje, taigi dažnai ir iš katalikiškosios mokslei vijos gyvenimo. Paminėtinesni nuotikiai bus paminimi ir „Ateityje".

„**Aušrinės**" 20 num. p. 150, 151 Vabalėlis išdidžiai protavo apie katalikų visuomeniniame gyvenime „bėdinumą", „trupinių rankiojimą", „pamėgždžiojimą" ir tt. Norint matyt, ką sveria visi tokie ir panašus „pruntavimai" gana bus šiek tiek pažinus katalikų gyvenimą Belgijoje, ką galima atsiekti apsipažinus su „**Šaltinio**" 18—20, 26 (laiškas į redakciją) num. ir „**Vienybės**" 22 ir 26 num. tilpusiais rašiniais apie Belgiją, jos katalikišką valdžią, mokyklas, finansinį gyvenimą ir tt.

Les annales de Nationalités №№ 5—6 šių metų skirti Lietuvos ir Latvijos reikalams. Čion garsus historikas Sorbonne'os prof. *Ch. Seignobos* rašo apie latvių-lietuvių tautą, didžiausias Francijos kalbininkas *A. Meillet*—apie lietuvių ir latvių kalbą, Dr. *J. Basanavyčius*—apie priešhistoriškąją Lietuvą, *J. G(abrys)* apie Lietuvos historiją, *A. Jakštas* apie lietuvių su lenkais santikius praeityje ir dabartyje, *J. G(abrys)* apie lietuviškąją literaturą, *M. Yčas* apie ekspropriaciją žemių Lietuvoje (kalba sakyta Dumoje 6 birž. 1913 m.), *P. Leonas*, apie Lietuvos statutą ir dabartinę įstatymdavystę Lie-

[1]) Butinai reikėtu pridėt: *krikščioniškos* meiles. *At-kas.*

tuvoje, *Roseau* apie lietuviškąją dailę, *J. G(abrys)* apie lietuvių kolonijas Suvienytose Amerikos Valstijose, kun. *A. Kaupas* apie Bažnyčią ir lietuvius S. Am. Valstijose ir dar yra du straipsneliu be parašų: apie lietuvius ir latvius ir apie prusiškąją Lietuvą[1]).

Visi straipsniai tilpę francuziškaja kalba. Svarbiausios mintis paduota p. P. Banio „**Šaltinio**“ 26 num. ir „**Vilties**“ 68/69 num.

Lietuviškai-Vokiškas Savaitraštis, tai yra dviejų lapų pavidale penktadieniais iš Tilžės einąs laikraštėlis, kuriame telpa žinios iš Lietuvos ir Lietuvių tautos gyvenimo, kaipo priemonė Lietuvių kalbai pažinti. Delei to jame viskas spausdinama d v i e m kalbom: lietuviškaja ir greta vokiškaja. Štai num. turbut 33, nuo 16 gegužės 1913 m. patilpus lietuviškai su vokišku vertimu pasaka „Devyngalvis“ perspausta iš „**Ateities**“ № 1, 1913 m. Nieko neturint prieš tokį perspausdinimą (rodos jau ne pirmą kartą, su pažymėjimu) kad jis imtas iš „Ateities“, negalima nepažymėt visiškai klaidingą „Ateities“ vokiškai pavadinimą. Gi „A t e i t i s“ išversta „D i e J u g e n d“. „D i e J u g e n d“ tai bus tik „J a u n u o m e n ė“, „**Ateitis**“ gi tai „**die Zukunft**“. Jeigu tokios stambios paklaidos vertime pasitaiko dažnai, tai nekaip vokiškai galima iš šio savaitraščio išmokt... Šiaip laikraštėlis daro įspudį gan neblogą[1]).

„**Vienybės**“ 30 num., „**Šaltinio**“ 31 num. (p. 484) ir „**Vilties**“ 83 num. tilpę aprašymai visuotino Šv. Kazimiero Draugijos susirinkimo. Tarp kita ko susirinkime buvo iškeltas sumanymas leisti **katalikišką dienraštį**. S u s - a s v i e n b a l s i a i p r i p a ž i n o t o k i o d i e n r a š č i o r e i k a l i n g u m ą, bet kadangi paaiškėjo, kad dienraščiu ketina virsti ir „**Viltis**„ tai sus-as įgaliojo Šv. Kaz. Dr. valdybą iš pradžios tartis su „Viltimi“ del katal. dienraščio

[1]) „A n n a l e s d e N a t i o n a l i t é s“ redaguoja musų tautietis J. Gabrys. Šio laikraščio kaina metams Francijoj 10 frankų, už Fr. ribų 12 fr. t. y. 4 rub. 50 k., pavienio gi num. 2 fr. 25 c. nusiuntimu 2 f. 65 k. t. y. 1 rub. Aukojusieji pernai ar užpernai Liet. Inform. Biurui ne mažiau 1 rub. № № 5—6 gauna dovanai. Aukojusieji 4 r. 50 k. ir daugiau, gauna visus išėjusius nuo šių metų pradžios num. dovanai. Annales de Nationalités 41, B-d Batignolles, Paris, France. Galima taipgi gauti pavienius numerius arba užsisakyti kningynuose: Šlapelio Vilniuje, Vitkauskytės Kaune ir „Šaltinio“ Seinuose.

[1]) Savaitraščio kaina su prisiuntimu 10 pf. už vieną num. metams 4 mark., užsieniuose 6 m. (=2,75 rub. = 6,50 šil. = 1,50 doll.) metams. Antrasas: Tilzit Hohe Str. № 78.

leidimo, o jei negalėtu su „Viltimi“ susitarti, tai leisti toki dienraštį Šv. Kaz. Draugijai savarankiškai.

„**Jaunimas**“ leidžiamasai g. Vyduno Tilžėje pasižymi savo labai originaliais atsakinėjimais į skaitytojų atsiučiamuosius užklausimus, apie ką pasistengsime atskirai „Ateityje“ pakalbėt.

At-kas.

Nekrologai.

A. † A.
VINCAS JASINSKIS.

Vilkaviškio gimnazijos IV klasės mokinys Kilęs iš Alvito (Suv. gub.), 1909 m. įstojo Vilkaviškio gimnazijon. Buvo malonus, darbštus vaikinas, už ką mylėjo jį draugai ir mokytojai. Buvo labai rimtas, blaivus, mylėjo „Ateitį“ ir tikrai galima buvo tikėtis iš jo ateityje darbštaus tėvynės sunaus. Visi matė, kad jis, kaipo ką tik pražydęs žolynėlis, vysta akyse, bet a. a. Vincas savo liga nesiskundė. Kada dienoje paskutinio kvotimo iš matematikos apsilpo, gydytojas patarė tuoj važiuoti į Karaliaučių. Pragyvenęs K. dvi savaiti grįžo tėviškėn ir kelionėj'—Isrutyje 19 birželio atsiskyrė su šiuom pasauliu. 23 birž. skaitlingas burys giminių ir pažįstamų nulydėjo a. a. Vinco kuną iš Eitkunų į Bildviečių kapus. Tesuteikia, Viešpats, Tau, drauge, amžinąją ramybę!

Draugai.

A. † A.
JONAS MIKALAUSKIS.

Vilniaus gimnazijos VI klasės mokinys, po ilgos ir sunkios (širdies) ligos, pasimirė 11 birželio šių metų ir tapo palaidotas „Rasos“ kapuose Vilniuje. Viešpatie, suteikk jam amžinąją ramybę!

K. M.

A. † A.
JUOZAS ŠMULKŠTYS.

Seinų seminarijos penkių kursų klierikas 24 metus beeidamas mirė staiga 13 d. liepos 5 val. po pietų Liudvinave

(Suv. gub.) Šešupės bangose besimaudydamas. Gana arti pažinojęs a. a. Juozą jo gimnazijos ir seminarijos draugas praneša nabašninką buvus pilną didžiausių troškimų ir prakilniausių norų dirbti be atvangos katalikiškosios Lietuvos labui, pavyzdingu mokiniu-kataliku ir dabartinių at-kų pranokėju, 1905—6 m. jam gimnazijoj' tebesant supratusiu platinančiosios tarp moksleivių-draugų prieškatalikiškos dvasios pragaištingumą ir padavus ir savo artimesniems draugams minti apie sutvėrimą draugijėlės lavinimuisi krikščioniškoj pakraipoj.

Viešpatie, suteikk jam amžinąją ramybę!

Bibliografija ir kritika.

J. Basanavyčius **Iš krikščionijos santikių su senovės lietuvių tikyba ir kultura** (Prie studijos „Lietuvių kryžiai archaiologijos šviesoj") Vilnius 1913, M Piaseckaitės-Šlapelienės knygyno leidinys, p. 100 in 12-o kaina 50 kap.

Įžangoje parašytoje prie A. Jaroševyčiaus studijos „Lietuvių Kryžiai" (Vilnius 1912 m.) d-ras J. Basanavyčius yra pasakęs, kad „įvedus Lietuvoje krikščionystę, kada fanatikai ėmė persekioti vislab, kas buvo pagoniška tautiška — turėjo žlugti ir žmonių dvasios kultura". —Kitoje vietoje jis išsitarė, kad lietuvių ir medegos kulturą „galutinai pragaišino krikščionystės įvedimas su visomis jos pasekmėmis".

Nepasirašęs „Liet. Kryžių" recenzentas „Vienybės" 47 num. 1912 m. delei šių B. išsitarimų parašė:

„Kadangi Basanavyčius tiems savo tvirtinimams paremti nepriveda tikrų priparodymų, tai paliekame patiems skaitytojams spręsti, kieno čionai didesnis fanatizmas".

„Liet. Kryžių" recenzentas „Draugijos" №№ 72—3, A. Jakštas augščiau paminėta B.'s išsitarimą pavadino netaktišku ir neteisingu, taipgi „L. Kr." recenzentas „Vadovo" 53 kun. dr. J. Totoraitis tuos B.'s tvirtinimus pavadino nieku neparemtais ir neteisingais.

Šioje tai kningelėje B.'s ir atsako-atsikerta tokiems, jo žodžiais kalbant, „quasi-kritikams", kurie geidę jam „atmokė-

ti insinuacijomis už savo pačių ignorancijąˮ kaip „originaliamˮ „Vienybėsˮ „kritikuiˮ[1]), tokiems „uoliems ultrakritikams kaip kun. Totoraitisˮ taipgi „užsikrėtusiam endekizmo nuomoneˮ M. Breinštein'ui iš „Kurjer Litewskiˮ 293 num. 1912 m.

Kningelėje kliudoma daugiau dalykų, negu skelbia jos antgalvis, butent, prieš gvildenimą krikščionijos santikių su senovės lietuvių tikyba ir kultura kalbama apie tikros rimtos kritikos uždavinius, apie Kristaus mokslą teorijoj' ir praktikoje, apie krikščionybės evoluciją, apie krikščionybę kaipo tikybą ir jos santikius su senovės Graikijos ir Romos klasiška kultura; o po—apie prieškrikščioniškuosius lietuvių „šventuosiusˮ (prieš kun. Totoraitį), apie šventuosius krikščionių tikėjime, apie prieškrikščioninę lietuvių dailę (prieš k. Totoraitį), apie senovės lietuvių kulturą (prieš Brenštein'ą) ir apie jos paėjimą (prieš „quasi-kritikus, kurie delei savo ignorancijos norėtu pašiept jo išsitarimą, kad rytų krašto kultura galėjus buti tiesiausiu keliu iš ten Lietuvon atgabentaˮ) (p. 88).

Visiškai su gerb. autorium sutikdamas, kad „tikros rimtos kritikos uždavinys yra objektivi tiesa susekti, ji aikšten išvilkti, nežiurint ar ji kam patinka ar neˮ aš, kad ir nesąs „tikru kritikuˮ ir nemanąs ką „sukritikuotiˮ, tečiaus tariuos duoti apie šį d-ro B's. rašteli vieną-kitą pastabėlę su vilčia, kad jos gali prisidėt prie eikštėn išvilkimo objektivios tiesos, kas del vieno-kito jame paliestų dalykų.

Kad nenukrypus perdaug į šalį, klausimą apie krikščionybės evoluciją čion aš priverstas apleisti nekliudžius[1]). Todėlei pradėsiu nuo B's duotojo apsprendimo krikščionybės, kaipo tikybos ir jos santikių su klasiškaja senovės kultura. Apie tai Basanavyčiaus kningelėje (p 8—9) štai kas parašyta:

Krikščionystė, kaipo tikyba į Dievo apsireiškimą Jezaus Kristaus asmenyje, turi, kaip žinoma, tikslą atnaujinti nuodėmių sutrauktą ryšį tarp žmogaus ir Dievo. Tos tikybos išpažinėjai—krikščionis—kaipo Dievo vaikai, budami tikri, kad jųjų tikyba esanti tobuliausia už visas kitas, jau iš pat pradžių josios atsiradimo pateko opozicijon su judaizmu ir pagonizmu, kovodami del savo tikslo — Dievo karalystės išplatinimo ant žemės. Kuomet su judaizmu, iš kurio buvo kilusi, krikščionystės santikiai buvo neblogiausi, su graikų bei rymėnų paganizmu jiji didžiausiu tikybiniu įsikarščiavimu arba fanatizmu—kovojo, iki jį apgalėjo ir išvertė. Ypač, kada nuo Konstantino Didžiojo laikų krikščionystė Rymo imperijoje užė-

[1]) Delei „Vienybėsˮ B's buvo parašęs atsaką patilpusį „Viltiesˮ 144 num. 1912 m., kuris atsakas beveik ištisas patilpo taipgi ir įvairiose šios kningelės vietose.

[1]) Tas klausimas „Ateityjeˮ jau pradėtas grildenti kitoje vietoje; žiur. šiame num. rašinį: „Katalikybė, konservatizmas, pažangaˮ. *Red.*

mė valstybėje viešpataujaučią vietą, prasidėjo smarkiausia kova su pagonų tikėjimu. Pirmiau ilgus metus kęsdami persekiojimą, dabar krikščionis, įsigalėję valstybėje, pradėjo visaip varžyti pagonis, savo prispaudėjus, netik juos pačius persekiodami, bet ir jų šventyklas ir aukurus griaudami. Netrukus, prasidėjo naikinimas viso to, kas buvo su pagonų tikėjimu susirišę. Krikščionis pradėjo visur griauti gražiausius, pagonų statytus, rumus, šventyklas ir k. trobas. Teodosijaus Didžiojo laiku jie pav. Bybliaus mieste išgriovę puikiausią Adonio bei Baalath'o garsiąją šventyklą. Tarytum banda paleistų vilkų—sako Fr. Hellwald'as (Kulturgeschichte I Bd. S. 547), be abejo, kiek perdėdamas—jie bastėsi iš vietos į vietą ir naikino, savo barbarišku nesupratimu ir žiaurumu, brangiausius meno darbus; drauge su tuo plėšė iš pagonų dvasininkų turtus. Tos senovės kulturos naikinti, rods, nemažai padėjo ir iš šiaurės atvykusiejie Rymo imperijon barbarai, su kurių pagalba Kristaus mokslo išpažintojai daugiausia prisidėjo prie to, kad platindami miniose krikščionystę, sunaikintu daugelį pagonų kulto likučių, sudaužytu dievų statujas ir t. t. Patsai mokslas, kursai Graikijoj buvo gana augštai pakilęs, turėjo lygiu budu žlugti net iki XV šimtmečio, kad vad. „renaissans'o" laikais jis ėme vėl augštyn kilti".

Nereik turėt perdaug didelį „išmanymą", kad matyti, jog gerb. autoriaus turima gan neaiškus žinojimas čionai kliudomųjų dalykų, nes ant kiekvieno beveik žingsnio patėmijamas šlubavimas ir vietomis net abiem kojomis.

Dar augščiau B's buvo pasakęs kad „Kristaus mokslas, kaip jis teorijoje—Evangelijoje — apskelbtas ir, laikui bėgant, žmonių gyvenime—krikščionių praktikoje—kad apsireiškė, buvo toli nevienodas". Kad ir iš paskesnių krikščionijos gyvavimo laikų B's mano turįs argumentų šio tvirtinimo parėmimui, tai jau tą Kristaus mokslo teorijoj' ir gyvenime nevienodumą jis niekaip neišrodys pirmykštėje krikščionijoje, kur teorija ir gyvenimas, Evangelija ir krikščionių praktika buvo v i e n a. Tuomi tai krikščionybė ir skyrėsi toli nuo tuolaikinės išminties, kuri, kad ir skelbė prakilnias teorijas, bet neįstengė vykdint sulig tų teorijų prakilnių darbų. Krikščionija atkreipė į save senojo pasaulio domą netiek savo teorija, kiek savo praktika. Nes krikščionybė stojo pasaulyje ne kaipo kokia filosofiškai-religijinė sistema, bet kaipo tikyba, kad Dievas Kristuje tikrai apsireiškė ir žmoniją išgelbėjo. Kaip savo teorijoje, taip ir praktikoje krikščionybėje nebuvo vietos kokiems kompromisams ir dvilypiškumams. Kas prie jos prisipažino, tas turėjo but pasiruošęs už savo įsitikrinimus ir galvą padėti. Na, o jeigu tokiu savo įsitikrinimų tvirtumu ir darbų prakilnumu pateko opozicijon su aplink juos esančiu pasauliu, tai tame jų kaltės neikiek nėra.

Neaišku kokioje prasmėje B's kalba apie krikščionybės iš judaizmo atsiradimą. Betgi atsiradimas tokioj' prasmėj, kad krikščionybės santikiai su judaizmu butu buvę „neblogiausi"—nuomonė visiškai neteisinga. Kalbant apie blogus ir

neperblogus santikius reikėtu pasakyt, kaip tik atvirkščiai, butent kad krikščionijos santikiai su romietišku ir helenišku pagonizmu išpradžios buvo neblogiausi, o judaizmas stengesi užkirsti krikščionybei kelią nuo jos gimtos dienos. Pirmieji krikščionybės priešai kilo iš žydų. Šv. Steponas akmenimis užmuštas, Šv. Petras priverstas bėgti iš šalies, įnirtęs Saulius skubinasi Damaskan, idant visus tenykščius krikščionis išnaikinti. Paskiaus judaizmas organizavo prieš apaštalus tarptautinę agitaciją ir siundė Romos valstijos jiegą ant krikščionių[1]). Romietiško gi pagonizmo akyse krikščionija išpradžių skaitėsi žydiška sekta ir buvo kenčiama drauge su pačia žydų religija. Tik vėliaus ir Romos valstija visu savo sunkumu užgula ant krikščionijos. Ir visiškai nesuprantama, kodel B's pirmuosius krikščionis daro fanatikais, kovojusiais su graikų bei rymėnų pagonizmu iki jo apgalėjimui ir išvertimui. Vadinasi, kas miršta už savo įsitikrinimus, tas fanatikas! O ir krikščionių gyvenimo tikslu buvo ne su paganizmu kovojimas, o augštesni siekiai. Persekiojamieji krikščionis netik ne keršijo savo persekiotojams, bet ir bloga akia i juos niekuomet nepažvelgė. Ir jei paganizmas griuvo, tai matyt jo paties neperaugšto tebuta,—krikščionių kaltės tame neikiek nėra. Na o po Konstantinui, išgavus krikščionijai liuosybę? Irgi toli nevisai su tiesa tesutinka, ką B's kalba apie „smarkiausią kovą su pagonų tikėjimu", apie „pagonų varžymą, jų persekiojimą" ir tt. Ir nuo Konst. laikų krikščionybė Romos imperijoj' nebuvo užėmus viešpataujančios vietos tikroj' prasmėj'. Viešpataujančią vietą kaip buvo taip ir paliko užėmęs cezarizmas. Jau pats Konstantinas manė: „mano valia, tai Bažnyčiai teisės norma". Jo nuomone, stabmeldybė ir krikščionybė galint šale viena kitos santaikoj' sugyventi. Pats Konst. yra buvęs daugiau krikščionijos užtarytoju, negu krikščionybėn atsivertėliu. 321 m. jis prisipažino prie krikščionybės, bet stabmeldiškąjį kultą paliko nejudintu, tik tuli paleistuvingi kultai Syrijoj, ir Aigypte buvo užginti. Tiesa Konstantino sunus žengė energiškiau prieš stabmeldybę (Konstancijus 352 m. uždraudė maldas ir aukų atnašavimą stovyloms), bet tokie parėdymai pačiai krikščionybei nieko gero neduodavo, tik davė progą įvairiems priekaištams iš stabmeldžių pusės. Kad ir apie tą laiką rodos buvo duodama krikščionims šiokia tokia pirmutinybė valstijoj', visgi negalima tvirtint imperatorius buvus netolerantiškais kas del stabmeldiškos tikybos: ligi Teodosijaus laikų buvo abiem tikybom krikščioniškajai ir stabmeldiškajai—valstijoj' pripažinta tula l y g y b ė.

Ramų krikščionybės platinimąsi tulam laikui sutrukdė pastangos Julijono Atpuolėlio, pasiryžusio užslopint krikščio-

nybę ir išaugštint stabmeldybę. Gudriais parėdymais jis stengėsi krikščionybei kenkti dvasiškai ir medegiškai, atimdamas iš jos visas pirmiau gautasias teises. Tokia antikrikščioniška Julijono politika ir galėjo but priežaščia, kad po Julijonui, vėl krikščionybei atgavus pirmiau turėtas teises, viena kita krikščioniškosios liaudies minia mėgino fanatiškai naikint stabmeldybės liekanas.

Bet panašus darbai nerasdavo jokio pagyrimo nei nuo krikščioniškųjų imperatorių, nei vyskupų. Imp. Valentinas III (423—455) tokius karštuolius net stabdė, o krikščionybės mintytojai Ambraziejus ir Augustinas perspėdinėjo, kad stabus reikia mest lauk iš širdžių, o ne iš maldyklų. Ar daug ištikro yra nuo tokio darbo nukentėjusio stabmeldiško meno ir mokslo, sunku ką tikro pasakyti. Tik nėra abejonės, kad kulturos historijos rašytojai su antikrikščioniška tendencija *à la* Draper', stengiasi tą naikinimo darbą kuodaugiau išpusti, ir kaikada taip išpučia, kad ir patįs pradeda į tai netikėti. Štai Basanavyčius, aprašydamas tą griovimo darbą, remiasi „Kulturos historija" Fr. von Hellwald'o, nurodydamas pirmąjį tomą 547 pusl. Kadangi pirmasis tomas prieš mane esančios paskutinės ketvirtos Hellwald'o „Kulturos historijos" laidos iš 1896 baigiasi 496 pusl., tai manydamas, kad tai spaudos klaida (stebėtina tik, kad ir „Viltyje" 144 n. 1912 m. taip užcituota) žiuriu autrąjį tomą. Antrame tome ant 547 pusl., tiesa, pasakojama apie pagonizmo persekiojimą, bet n i e k o n e m i n i m a nei apie Adonio šventyklos išgriovimą, nei apie „bandą paleistų vilkų", nei apie „pagonų dvasininkų turtų plėšimą". Aš neabejoju, kad ankstybesnėse laidose (kurių aš neturiu ir iš kurių cituoja B's, monistas Hellwald'as galėjo savo „Kulturos historijon" tai įrašyt[1]). Išbraukimas gi to paskutinėje laidoje irgi šį tą reiškia. Juoba kad šioj' Hellwald'o „Kulturos historijos" laidoj' skyrių apie Romos kulturą pasirašo naujai apdirbęs „profesorius Dr. W. Soltau". Gi tas „profesorius Dr. W. Soltau" tai ne kas kitas, kaip tik tas pats neva klasikas ir neva historikas, o podraug ir teologas mėgėjas-diletantas W. Soltau, mokytojas (Oberlehrer) gimnazijoje Zaberne (Elsass'e), kurio visi raštai iš srities santikių krikščionybės su pagonizmu turi tendenciją i š a u g š t i n t p a g o n i z m ą ir a t k r e i p t i j į p r i e š k r i k š č i o n y b ę, kaipo

[1]) Citavimas senos kokios nors veikalo laidos esant naujai laidai, tai elgimasis nevisai sutinkąs su moksliško darbo taisyklėmis, sulig kurių reikalaujama visuomet cituoti naujausią paskutinę laidą, o mažiausiai tai bent nurodyti, sulig kurios laidos cituojama.

apreikštą viršgamtinę tikybą. Soltau'ą kaipo historiką gali charakterizuoti 1900 m. jo išleista brošura, kurioje tikrai demagogiškai išrodinėjama apaštalą Petrą Romoj' nebuvus, kuomet ištikrųjų, joks antras faktas pirmykštės krikščionybės historijoj' nėra taip aiškiai ir ištikimai paliudytas, kaip šv. Petro Romoj' buvimas ir jo kankinimiu mirimas.

Ir jeigu jau šitas ponas „profesorius Dr. W. Soltau", apdirbdamas skyrių apie Romos kulturą Hellwald'o „Kultūros historijoj' išmetė pasakymus apie Adonio šventyklos išgriovimo darbus, tai galima drąsiai sakyti, kad tas viskas, tai tik perdaug į akis puolanti pasaka ir tiek. Soltau, išbraukęs ją, pasitenkina tik apskritais pasakymais apie stabmeldžių persekiojimus, butent:

„Valstija, vyskupai ir vienuoliai davė ženklą pradeti, ir visur minia buvo pasiruošus ardymo darbą užbaigti. Puikiausios maldyklos, vertingiausi meno turtai tuo budu tapo sunaikinti. Konstantinopolyje, Aleksandrijoj, Antiochijoj umu laiko nebliko daugiau jokios maldyklos".

Koks buvo krikščioniškų imperatorių ir vyskupų atsinešimas kas del linkusios ardyman minios—augščiau paminėta. O jei paskutinių dviejų sakinių tiesą Soltau paremia nurodymu į kažkokį Richter'į, kuris turėtu rastis pas H. Schiller'į, tai toks trečių rankų žiniomis naudojimasis tik parodo, kad pono Soltau pirmų rankų šaltinių neturėta, užtatai kad vargu kur jų beesama. Taip kad summa summarum sprendime apie santikius krikščionybės su klasiškaja kultura kaip Hellwald'as, taip ir jo naujausias apdirbėjęs Soltau yra autoritai labai neištikimi, ir g. Basanavyčius, nors ir skaudžiai plaka savo quasi-kritikus, bet šiame atvejyje, remdamasis tokiais quasi-autoritais, parodė truputį permažai kritiškumo.

(Bus daugiau).

Pr. Dovydaitis

Mėnesinis laikraštis „**Moksleivis**", Amerikos Lietuvių Rymo-kat. moksleivių Sus-mo Organas №5-7 Kovas-Gegužis 1913. Vol II pusl. 1—48 in 8-o kaina 20 c[1]).

---

[1]) Der Staat, Bischöfe und Mönche gaben hierzu das Zeichen, und überall fand sich der Pöbel bereit, das Zerstörungswerk zu vollenden. Die herlichsten Tempel, die wertvollsten Kunstschätze wurden so vernichtet. In Konstantinopel, Alexandria, Antiochia stand bald kein Tempel mehr".

[2]) „Moksleivis" metams Amerikoje kainuoja vienas doleris, Lietuvoje tris rub. (moksleiviams du rub.). Antrašas: P. Lapelis Orchard Lake Collegium, Orchard Lake, Michigan U. S. A.

Štai šio „Moksleivio“ num. turinys: J. Kmitas: Jaunimui (eilės); Kebų Raganius: Užtraukkime dainą (eilės); Marys: Nuliudimo valandoje (eilės); Vaidevutis: Žvaigždelė (eilės); Juras: Pavasaris; Tautgėla: Pirmeiviai ar atgaleiviai (feljetonėlis); V-tis: Su Diev'; Mikas Dumys: Išauklėjimas; Gaidys: Iš mano svajonių; Vaidevutis: Maironis; Šapas: Sv. Kazimieras, Lietuvos Kunigaikštis; Moksleivis: Tevynės meilė; K. V-kas: Evolucija; A. Valantiejus: Važiuočiau-liuliuočiau (eilės); Žinutės (4 iš Amerikos), Bibliografija ir kritika (trijų anglų kalba kningų recenzijos), Kalbos dalykai, nuo Redakcijos, nauji Sus-mo sąnariai, aukos, red. atsakai.

Kaip matyt šis „Moksleivio“ numeris gan įvairus ir gyvas. Du gražiai atmuštu paveikslu: Lietuvių moksleivių burelio Orchard Lake ir Maironio—dar daugiau pagražina jo išviršinę pusę, kuri ir be to gan maloni, švari ir apskritai ne „amerikietiška“. Ir iš vidujės pusės draugų am-kiečių rimtai stengiamasi padaryti „Moksleivį“ rimtu ir aktualiu. Bravo! „Pirmeiviai ir atgaleiviai“, „Evolucija“ tikrai rimti dalykėliai, o su „Maironiu“ tai „Moksleivis“ ir „Ateičiai“ kone už akių užbėgo. Bet manau at-kai ne taip pigiai apsileis[1]). Gera eiti lenktyn prakilniuose darbuose! Kalba graži, rašyba taisykliška, tik bibliografijos skyriuje metasi akysna keletas darkančių žodžių prasmę spaudos klaidų, butent: „Žemės ir jos gyventojų“ autoriaus vardas ne Eglissé, o tik Elisé; antroji ir trečioji recenzuotoji kninga išleista ne firmos Lougans, Green ir ne Lougmans, Green o tik Longmans, Green etc; „Katalikiškojo anatomo minčių“ autoriumi yra ne Thomas Swight, o tik Thomas Dwight. Apart to reikėtu smulkiau paminėti recenzuojamų kningų antgalvius, nurodant puslapių skaičių, formatą, kainą. Taipogi truputį keista kodėl šie 5-7 num. jau pradeda antrąjį tomą, kuomet to pirmojo „Moksleivio“ „tomo“ rodos nei šimto puslapių nėra.—Bet tai vis, nuo širdies kalbant, lengvai prašalinami mažmožiai.

A. Z.

Lietuvių tauta. L. Mokslo Draugijos raštai. Knninga II, dalis 2. (1911/12 m.) Vilniuje, 1913 p. 153—315 did. 8-o, kaina 1r. 50 k. su persiunt. 1r. 66 k. parsiduoda M. Piaseckaitės-Šlapelienės kningyne Vilniuje.

---

[1]) Maironio jubiliejaus paminėjimui „Ateityje“ bus paskirtas 10 šių m. num. žiur. red. pranešimą. *Red.*

Šiame sąsiuvinyje patilpę šie dalykai: A d. S r b a: Medžiaga lietuvių kalbos sintaksei (p. 153—181). I. Hyperbolės lietuviu bei latvių pasakose. A. hyp. išvestos iš augščiausio daiktų laipsnio, B.—iš žemiausio d. laipsnio. II. Geografijos terminai lietuvių pasakose III. Kaip ir kada lietuvių pasakose vartojama konjunktivo lytis. D-r a s P. A v i ž o n i s: Aklumas ir trachoma Lietuvoje (p. 181—190). M a r t y n a s Y č a s: Evangelikų-reformatų parapijų tvarka Lietuvoje p. 191 — 197). Šiame straipsniukyje nevietoje ir nevisai su pamatu truputį pasmilkoma reformacijai apskritai ir ypač reformacijai Lietuvoje. P. L e o n a s ir A. J a n u l a i t i s: Lietuvių papročių teisė (p. 197 — 201). K u n. M. G u s t a i t i s: Kunigas Antanas Tatarė, pirmutinis Suvalkų gub. lietuvių švietėjas su fotografija (p. 202 — 244). Kun. A. T. tėviškė, jaunosios dienos, Seinų mokykloje, seminarijoje, kun. A. T. vikaras, Sintautų klebonas, ištremtas, k. A. T. charakteristika). A. J a n u l a i t i s: Simanas Daukantas, jo gyvenimas, darbai ir vargai, su fotografija (244—284) (Daukanto jaunystė ir mokslo dienos, darbo metai, D. Varniuose, paskutinės D. dienos, D. raštai). Kun. Gustaičio Tatarė ir Janulaičio Daukantas tai tikrai puikus, gilus, mokslo žvilgsniu pamatingi darbai. J. E n d z e l i n: Littauisch-lettische Miszellen (p. 284 — 294) (kas del i e (ë), iš gramatikos Schultzen'o 1673 m., prie Doritsch'o Lietuviškos dialektologijos). Iš L. M. Dr. kronikos (p. 294—315).

Ilgesnieji iš šios kningos darbų taipgi spausdinami ir atskirai.

Die Jugend grosser Männer. Sonntagslesungen für Jünglinge zusammengestellt von Dr. *Konstantin Holl.* 2 u. 3 verbesserte und vermehrte Auflage. Mit 18 Bildern, Freiburg i. Br. Herder, 1911, p. X+400 in 12-o, kaina 2 marki 40 pfen. apt. 3 markės.

Nevienam gal jaunikaičiui teko įpulti į tokį padėjimą, iš kurio rodos jau nebėra išėjimo. Jaunikaitis patekęs į tokį užburtą ratą, nupuola dvasiškai, nustoja energijos, įpuola atšalimą, manydamasi jau pražuvęs. Bet visgi kol da galutinai sąžinė neužgesus, jam vidujis jausmas liepia pamesti savo paklydimus ir toliau grumtis su gyvenimo aplinkybėmis. Tokiam jaunikaičiui reikalingas akstinas, žadinantis jįjį kilti augštyn ir rodantis jam tikrą doros kelią. Mano

nuomone, tokiu akstinu yra biografijos žymesniųjų žmonių, iš kurių tuli irgi buvo gal patekę į tokį pat padėjimą. Bet jie nesnaudė, nenusiminė ir nenuleido rankų, atvirkščiai, kiek galėdami kovojo su gyvenimo kliutimis. Beskaitydamas gyvenimą tokių žmonių užduodi sau klausimą: „Potuerunt hi, cur non ego? (Galėjo anie, kodel gi ne aš?“) Ir jaunikaičio sieloje užsidega noras pataisyti savo gyvenimą, grumtis su blogais įpročiais, o taipgi ir su netikusioms gyvenimo aplinkybėmis.

Biografijos žymesnių žmonių — tai veidrodis, į kurį žiurint galima pataisyti savo dvasinį gyvenimą.

Autorius minėtos kningos matomai turėdamas tai omenyje ir parašė ją. Šiame biografijų rinkinyje aprašoma jaunystės dienas keturių dešimčių žymesniųjų pasaulyje žmonių, keliolikos tokių, kuriuos katalikų Bažnyčia priskyrė prie šventųjų, ir arti trijų dešimčių žmonių įvairiausiųjų luomų: kunigų, profesorių, mokytojų ir mokslo vyrų, atsižymėjusių katalikiškumu ir stropiu darbavimusi Bažnyčios, visuomenės ir mokslo srytise.

Pervertus šią kningą skaitytojams paaiškės, kodėl kitų tautų piliečiai atsižymi drąsumu ir savo principų tvirtumu. Priežastis tame, kad jie, budami dar jaunuoliais, keliolikos metų mokiniais, turi išsidirbę savo gyvenimo principus, tas žvaigždes-keliarodes, kurios veda juos visą gyvenimą prie užbriežto tikslo, idealo, kuris neduoda iškrypti jiems į šalį, lyg ta Betlejaus žvaigždelė, kuri atvedė tris karalius prie jų kelionės tikslo—Kudikėlio Kristaus.

Taigi skaitytojams susipažinus su gyvenimo tikslais, kokius buvo užsibriežę jaunikaičai kitų tautų, bus lengviau išsidirbti principus savo gyvenimui, kad gyvenus Dievui, Bažnyčiai, tėvynei.

Tai tokią svarbą turi ši graži kningelė auklėjimo atžvilgiu. Bet nemažesnę naudą apturės ir norintieji prasilavinti vokiškoj' kalboj', nes parašyta gana lengva ir suprantama kalba.

Pirmoji šios kningelės laida per kelis mėnesius buvo išpirkta. Naujoje laidoje naujai įdėta Angelo Secch'io biografija. Vietą dainiaus Kaz. Sarbiewski'o užėmė gyvenimas Jono Mik. Denis'o. Ir naujai įdėta 18 paveikslų').

V. Šl—kšna.

Iš moksleivių gyvenimo.

Baigusios mokslus 1912/13 lietuvių moksleivijos statistika.

A. Vidutinės mokyklos.

Marijampolė. *Vyrų gimnaziją* baigė 9 lietuviai: Konstantinas Avižienius (mano but matematiku), Povilas Budrevičius (matematikas), Romualdas Dulskis (matematikas), Mat. Narjauskas (komersantas), Vladas Natkevyčius (agronomas), Kažys Petraškevičius (girininkas), Jonas Petruškevičius, Petras Šalčius (agronomas) ir Adomas Šečkus (medikas).

Mergaičių Breverniutės gimnaziją baigė 4: Konstancija Braziutė, Izabelė Bliudžiutė, Anelė Lipinskaitė ir Uršulė Tauskaitė. Visos mano toliau mokytis.

Žiburio progimnaziją baigė 15 lietuvaičių: Ona Avižieniutė, Liudvika Dulskiutė, Elena Kaukiutė, Petrusė Kauniutė, Julė Kiveriutė, Albina Krulikiutė, Aldona Ložinskaitė, Elena Miežiniutė, Ona Planšinaičiutė, Izabelė Radušiutė, Monika Raubiutė, Ona Stankaičiutė, Janina Visockaitė, Petrusė Vosyliutė ir Ona Jakaičiutė. Visos mano toliaus mokytis.

Vilkaviškis. *Vyrų gimnaziją* baigė Juozas Juodišius ir Pr. Vailokaitis. Abu mano mokytis medicinos.

Suvalkai. *Vyrų gimnaziją* pabaigė Zienius ir Kanarka.

Mergaičių gimnaziją baigė Kazimiera Kudirkiutė ir Natalija Kavaliauskiutė.

Seinai. *Triklesę Seinų miesto mokyklą* baigė 13 liet.: Stasys Ancerevičius, Jonas Bužinskas, Jurgis Viskaška, Juozas Gudauskas, Romualdas Dapkus, Petras Kalikauskas, Pranys Kvietkauskas, Ksaveras Kvietkauskas, Adomas Kuosa, Antanas Savickas, Pranys Sikorskas, Juozas Masionis, Eduardas Čepulis.

Veiveriai. *Mokytojų seminariją* baigė 24 lietuviai: M. Bagdonas, J. Barkauskas, J. Bucevičius, J. Vaitkevičius, A. Viškietis, V. Giedrys, F. Dumčius, M. Zidanavičius, J. Zdanaitis, A. Ilgunas, J. Kartanas, Č. Kardelis, S. Kokončukas, J. Kokončukas, J. Liungas, M. Matukonis, L. Novikovas V. Puodžiunas, J. Pupkis, K. Ramanauskas, G. Lekapinas, M. Cipinas, J. Jankauskas, S. Eidukas.

Kaunas. *Vyrų gimnaziją* baigė: Kazys Bizauskas, Vytautas Leonas, Petras Kirlis ir Antanas Petraitis.

Mergaičių Marijos gimnaziją: VII klesą Ona Kerpauskaitė, VIII kl. Olšauskaitė ir Naujalytė.

Mergaičių Losickaitės gimnaziją: Bronislava Baltrimaitytė ir Antanina Gustaitytė.

Prekybos mokyklą: Strimavičius.

Pedagogijos kursus: Balčytis.

„Saulės" bugalterijos kursus: V. Zakarevyčius, Č. Juškevyčius, K. Kerpauskas, P. Miškinis, J. Mačiokas, A. Grakauskas, J. Kepenis, P. Mackevičius, J. Martinaitis, B. Tamulaitis, B. Paltarokaitė, A. Vaitkevyčaitė, A. Vasiliauskaitė, V. Arnastauskaitė, P. Vaitekaitė, E. Petrauskaitė, B. Plioplytė, A. Žilinskaitė.

„Saulės" dviklesę mokyklą (Seminarijėlę): K. Marcinkevičaitė, A. Vaitiekunaitė, K. Tamošiunaite, A. Mockaitė, L. Priešginaitė, J. Tilvitytė, M. Pauliukaitė, S. Simonavičaitė, V. Šreiberytė, J. Aleksaitytė, M. Kvietkytė, A Šarkaitė, E. Laurenčikaitė, A. Savickaitė, K. Pikšrytė, L. Kriaučeliunaitė, O Šiaučiunaitė ir Juzė Bilinauskytė.

Panevėžys. *Mokytojų seminariją* baigė: J. Balčiunas, Bartkevičius, P. Micevičius, S. Pašakarnis.

Marijos mokyklą baigė: P. Adomanytė ir A. Peleckaitė.

Realinę mokyklą baigė: P. Gineitis, A. Janonis, A. Januška, A. Juška, V. Kuzma, S. Pudzevičius, V. Pudzevičius, B. Šemetas, A. Venslovas. Iš jų 3—4 mano stoti į speciales mokyklas, kiti gi—universitan.

Miesto mokyklą baigė: J. Aukštikalnis, A. Karbelis, K. Kubilius, J. Latvėnas, M. Niauronis.

Telšiai. *Mergaičių Narutavičienės* progimnaziją: Olimpija Kripkauskaitė, Valerija Valickaitė, Marė Virkuvaitė.

Telšių keturklasę mokyklą: Barkus Mikas, Dragunevičius Kazys, Jurkus Klimas, Prialgauskas Leksis, Racevičius Leonas, Šluota Vladas, Urneža Jonas, Vitkaitė Adolpina, Valatka Jonas.

Utena. *Miestinę mokyklą* baigė: Aviltis, Antanėlis, Gagelis, Kunigėlis, Mažliakas, Matelionis, Meigis, Musteikis, Petrėnas, Pilkauskis, Ruzgas, Švagždys, Šimelytė, Jurkšis, Jankauskas.

Biržai, *Ketarklasę miesto mokyklą* baigė: Vaikinai: A. Binkis, K. Vederis, A. Žukauskis, J. Korsakas, J. Romanauskis, J. Batoris, P. Kvadaravičius, E. Čiurlys, V. Šlekys, J. Janonis. Merginos: J. Vaitužytė, P. Vasiliunaitė, A. Verekojutė, R. Krištulytė ir B. Kinkytė.

Žagarė. *Prekybos mokyklą* baigė: Luksas ir Balčiunas.

Ukmergė. *Gimnaziją* baigė Jurgis Augštuolis.

Vilnius. *Caro Aleksandro I gimnaziją* baigė: P. Kerpė (mano mokintis ekonomijos).

Komercijos mokyklą—Gavelis ir Slapčinskas.

Vinogradovo gimnaziją—Janulis (medicinos mok.).

Realinę mokyklą—Šimėnas (bus agronomu).

Pirklių mokyklą baigė M. Umbras. Stos komercijos mokyklon.

Marijos moterų gimnazijos VIII klasę baigė: Bukauskaitė ir St. Klongevičaitė. Pastaroji mokinsis medicinos.

Prozorovienės gimnazijos VIII klasę baigė B. Mieginaitė. Septynias klases baigė O. Graurokaitė.

Trakai (Viln. gub.). *Miesto mokyklą* baigė: Č. Kalisevičius ir Kazlauskas.

Augerne (Kurše). *Rengiamąją triklasę* mokyklą baigė: J. Kulikauskas, R Savickas, F. Norvidas.

Gardinas. Čia išdavė egzaminą iš vyrų gimnazijos kurso lietuvė Ona Jablonskytė, kuri stos į Peterburgo medicinos institutą.

Pernava (Livžemėj'). *Vyrų gimnaziją* baigė J. Variakojis.

Tomskas (Sibire). Jonas Yčas (eksternas) išlaikė ekz. iš realinės mokyklos kurso ir stoja į elektrotechnikos institutą Peterburge.

Peterburgas. *Šv. Kotrinos moterų gimnaziją* baigė: Leokadija Briedytė, Janina Matulaitytė.

Peterburgas. Ig. Končius, Vl. Petronaitis ir P. Treigys—užbaigė fiziko-matematikos fakultą, Čiurlys, Šapka, Šulcas—technologų institutą. Karo medicinos dar senosiomis teisėmis baigė: Ščeponavičius, Oželis, Sližys, Ingelevičius.

Akademiją reformavus persikėlė iš jos Dorpatan — J. Žemgulys. Metė akademiją—Matukas.

Išleidžiamuosius liudijimus gavo matematikas Gricius ir teisininkas Jur. Byla.

Elektrotechnikų institutą—Kylys.

Varšava. Juozas Ciplijauskas užbaigė medicinos fak., Aleksandras Aleksandravičius muzikos institutą.

Kazanius. Vaitiekunas ir Aleksandravičius užbaigė teisių fak.

Tomskas. Eug. Daukša (sulenkėjęs), Juozas Demikis, Konst. Juodviršis (Sibire gimęs) ir Jokubas Mikelėnas — užbaigė medicinos fakultą. J. Demikis ir J. Mikelėnas mano apsigyventi Lietuvoje.

Surinko *Vlds.*

Marijampolė.

Jurbarkas. Šiame miestelyje jau nuo 1910 metų gyvuoja miesto keturklasė mokykla. Priimama jon abiejų lyčių mokiniai, bet gaila, kad lietuvaičių taip maža sulyginant su vaikinais lietuviais; mokinės—visos mažne svetimtautės. Mokiniai-lietuviai dar ir dabar kaikurie saldžiai miega tamsoje, iš kurios atbudusieji niekaip negali jų pažadint. Atsibudusiųjų širdis suspaustos iš visų pusių, delto kad neturit kur sugriebti lietuvių kalbos mokslo; mokyklon—nėra kam įvesti, o patiems mokiniams sunku.

Taigi kiekvienas musų mėgina pats kaip nors išmokti geros ir tikros lietuviškos rašybos, tikrai ir grynai kalbėt sava prigimta kalba, bet, kaip manau, pridės daug darbo, o gero neperdaug atsieks.

Ką del laikraščių skaitymo, musų mokiniai žino ir myli daugiausiai „Ateitį“ ir kaikuriuos kitus: „Vilį“, „Garnį“ ir „Vienybę“. Pakol kas dar pas mus laikraščių mažai, išskiriant „Ateitį“.

Kardas.

Veiveriai. Birželio 20 dieną buvo Veiverių mokytojų seminarijos aktas. Devintą valandą mokiniai-seminaristai susirinko bažnyčion išklausytų pamaldų. Per šv. Mišias labai gražiai pagiedojo keturiais balsais p. Mikutavičiaus vedamas bažnytinis choras. Choras susidėjo iš mokinių ir prastų kaimiečių merginų, bei balsai taip puikiai liejos į vieną žavinčią harmoniją kad, širdį, pilną meilės ašarų, kelte kėlė augštyn prie ko-tai gražaus, prie idėalų Idėalo...

Po Mišių, prieš pamokslą, tas pats choras pagiedojo giesmių.

Tuoj po tam gerbiamas musų auklėtojas-prefektas kun. P. Andziulis pasakė labai gražų pamokslą, nurodydamas, ypatingai dabar išeinančiai naujai jaunų mokytojų kartai, kaip yra sunki mokytojaus našta, bet kokią didelę svarbą turi ji socialiame žmonių gyvenime. Karštais žodžiais, smengančiais jaunon širdin, išrodė brangumą jaunystės, svarbumą ir butinumą jaunystėj uždėti tvirtus doros pamatus tolymesniam savo gyvenimui, kuriame, tarp blaškomų šaltų pasaulio bangų, reik su Dievo meile ir drąsa kovot su tom užiančiom aplink bangom. Ir daug da ko gražaus, prakilnaus ir svarbaus žmogaus gyvenime nurodė.

Tikrai visi, o ypač išeinančioji karta, atsiminimo raidėmis turėjo užsirašyt savo širdyse tai visa, kas buvo pasakyta.

Po pamokslui vėl choras giedojo.

Po pamaldų nuėjo visi seminarijon paklausyt, ką kam perskaitys iš „korano“, nors, žinoma, ir be to kiekviens apie save numanė. Po aktui kas norėjo, galėjo važiuot namon; kiti laukė vakare pasilinksminimų.

Tuom ir užsibaigė.

Krizainis.

Redakcijos pranešimai.

I.

Draugės ir draugai ateitininkai išreiškė pageidavimą pažymėti 25 metų sukaktuves literatiško darbavimosi musų gerb. dainiaus **Maironio**.

Tam tikslui tariamės išleisti 10 šių metų „Ateities“ num. tų sukaktuvių paminėjimui.

Todelei prašome visų prižadėjusių ir dar neprižadėjusių draugų ir draugių, o taipgi ir kitų tam sumanymui prielankių asmenų visus paliečiančius šias sukaktuves rankraščius, butent, eiles, apysakaites, feljetonus, atsiminimus, kritiškas studijas ir t. t. prisiųsti „Ateities“ Redakcijai ne vėliaus 20 dienos rugsėjo (s. st.) šių metų.

II.

„Ateities“ Red. prašo visus knygų leidėjus atsiųsti jai bent po vieną egzempliorių visų jų išleidžiamųjų naujų raštų tuojaus po jų išėjimui, kadangi nuo šio laiko bus „Ateityje“ paduodama platesnės apie tuos raštus recenzijos, kritikos, referatai ir kitoki paminėjimai.

III.

Labai pageidaujama, kad draugės ir draugai —at-kai tuojaus po perskaitymo kiekvieno naujai išėjusio „Ateities“ num. praneštu „At.“ Redakcijai laiškučiu savo nuomonę apie tai, kas tame „At.“ numeryje tinkama, kas ne, ką reiktu didint, ką mažint, ką visai išmest, ką naujai įvest ir t. t. Tuo budu tarp „At.“ Red. ir skaitytojų užsimegztu artimesnis ryšys, ir Redakcijai butu galima daugiau atsižvelgti į skaitytojų norus.

Redakcijos atsakai.

Dr. R. Už „Kaip ruoštis prie brandos atestato“ nuoširdžiai ačiu. Seka 9 „At“. numeryje.

Nedailininkui. Raffael'io „Disputa del SS. Sacramento“ reiktu iš naujo perdirbt. Jei norite, rankraštį sugrąžinsime, jei antrašas naujas praneškite.

V. K. Apie marijavitus norime jums sugrąžinti, tik nežinome antrašo.

Stud. K. B. A. Vienuolio „Paskenduolė“ patilps, taipgi ir recenzija.

Dr. Antanui Grigiškiui. Gavimui naminio mokytojaus teisių galima laikyti Lietuvių kalbos kvotimus kiekvieną pavasarį ir rudenį, draug su liaudies mokytojų kvotimais Marijampolėje. Reikalaujama visa etimologija ir sintaksė (Damijonaitis ir Ryg. Jonas), taipgi lietuviškoji rašliava. Esti diktantas ir rašinys iš gramatikos ir sintaksės, pav. kuomi išreikštas veiksnys, tarinys ir kitos sakinio dalįs. Vartojimas dalyvių, pusdalyvių, padalyvių, Iš rašliavos, pradedant XVI, XVII, XVIII, XIX šimtm. rašytojai, k. a. Mažvydys, Vilentas, Bretkunas, Kn. Daukša, Sendštokas, Kleinas, Širvidas, Donelaitis, D. Poška, Rėza, Stanevičius, Strazdelis, Daukantas, Valančius, Baranauskas, Ivinskas, Kudirka, Vaičaitis. Duodama išversti, k. a. Арапъ Петра Вел. ir tam panaši klasiški dalykai.

Rengiama nauja programa ir greitu laiku žadama išleisti, bet kol kas dar jos nėra. Plačiaus galima sužinoti pas p. Kriaučiuną ten pat Marijampolėje.

Dr. C. ir kitiems. Draugus užsimantis klausimas apie v a l i o s l a i s v ę bus pasistengta neužilgio „Ateityje“ pagvildenti. Tuom tarpu dr. paskaitykit skyrių „о свободѣ воли“ prof. Čelpanov'o kningoje „Введеніе въ философію“ ir po jos prof. Gutberlet'o monografiją: „проф. К. Гутберлетъ, Свобода воли и ея противники“. Abi išleistos Maskvoj.

Dr. Lieviui Kiščiui. Dr. korespondencija netilps, nes pervėlai atsiųsta.

J. Nienuoramai. Dr. korespondencija (atsakas „Aušrinei“) netilps, neverta tiek daug rašyt, gal dr. trumpiau apie tai parašytum.

Dr. Mučiui. „Delei nekurių auklėjimo klaidų ir t. t.“ truputį paliekame, tikime dr. rašteliui atsirasiant tinkamesnė vieta nei „Ateitis“ ar „Mokykla“.

Dr. J. D—niui. „Nekurių mokslavyrių bei filozofų prakilnias mintįs“ nevisos prakilnios. Kuri bus prakilnesnė galės patilpt.

Perkunėliui. Folkloras gauta. Ačiu.

Dr. J. Dg. Dr. rašai: „neatmenu kuriam „Vadovo“ numeryje pasakyta“. Ir mes neatmename k u r i a m e num. ir ar t a i p pasakyta. Nurodyk dr. tą numerį ir puslapį, tuomet paprašysime „Vadovą“ paaiškint.

A. Lindėsiui. Eilės silpnos.

P. Rainiui. Draugas rašai: „Šias eiles Jus paskaitykit!
„Jei patiks Jums—patalpinkit,
„Nepatiks gi—sudraskykit,
„Ateityje atsakykit.

Atsakom: sudraskėm, 1) delto, kad ant abiejų pusių lapo rašyta, 2) panašiai į šias parašyta...

Slinkiui. Silpnos, kaltos ir rimas nuobodus.

J. Vitui. Eilėse poezijos maža.

Vytui. Atiduosim „Pavasariui“. B. Įdavimas kitam laikraščiui mums apsieina 7 kap. marke

Dzukui. „Atsiminimai“ netinka.

V—čiui. Gaila vietos „Ateityje“ aprašymui tokių „genijų“. Kaipo dailės veikalas persilpnai apdirbtas.

Kreivynės J—tui ir Krizainiui. Eilės sunkios, ritmas neišlaikytas ir rimas nuobodus. Mums rodos, neužsimoka gaišinti laiko panašių eilių rašymui. Proza kiek geresnė, bet dar irgi reikės padirbėt. Skaitykit Lietuvos rašytojų veikalus, arba bent rusų klasikus.

M. Genučiui. „Ateičiai“ rašteliai persilpni. Eilės visai netaisyklingos.

J. Griškiui. Silpni.

F. Krušai. „Trijų žvaigždelių“ turinys labai gražus, tiktai forma sunki, neganėtinai apdirbta. Ar nepataisytum draugas? „Rytas“ netinka.

Prozaikam ir poetam. Rašykit tik tuomet, kada jaučiat įkvėjimą, kuomet mintis ar idėjos, kurias norit išreikšti ant popieros, kankina jus, neduoda ramybės, kuomet lengvai be spaudimo liejasi mintįs. Atkreipkit daugiau domos į žmogaus sielos gyvenimą. Šablonišku gamtos vaizdelių užteks. Vengkit skysto sentimentalizmo: tarp jausmų ir proto turi buti harmonija.

—:—

Prisiųstos redakcijai knygos.

M. Piaseckaitės — Šlapelienės Knygyno 1910 metų katalogo priedas 1913 m.

Žaliosios girios giesmės (Krikliniečių dainos) Suraše *Dievo Muzikantas.* Išleido *Antanas Dirsė.* Vilnius 1913 m. p. 16 in-12° kaina 10 kap.

Žemaitės raštai. L. ir P. Leonų leidimas 1 ir 2 kningelė Vilnius 1913 m. kaina po 20 k.

J. Basanavyčius. Iš krikščionijos santikių su senoves lietuvių tikyba ir kultura. Vilnius 1913 m. p. 100 in-12°, kaina 50 k.

Lietuvių tauta. L. Mokslo Draugijos raštai. Kninga II. Dalis 2. (1911/12 m.). Viln'us 1913. p. 153—315 did. 8°, kaina 1 r. 50 k.

Visos paminėtos kningos prisiuntė Piaseckaitės-Šlapelienės kningyne Vilniuje.

—:—

Aukos.

„Ateities“ naudai.

Už parduotas kningutes Žemaičių Seminarijos klierikų paaukuotas 1 r. 54 k., Stud. V. Černeckis 1 r. 69 k., Kun. N. N. 100 rub.

„Motinėlės“ naudai.

Surinktos p. *A. Osmolskio* ir *S. Burago* (kning. № 6). A. Osmolskis 50 k., Jon. Pupkis 15 k., M. Reklaitis 7 k., P. Grinkevičius 6 k., Ant. Užupis 5 k., Jur. Mačiulis 15 k., Juoz. Lieveris 10 k., L. Andreika

3 k., Jon. Ilgunas 3 k., V. Jasenauckas 20 k., Juoz. Drazdauckas 15 k., V. Muraška 10 k., Just. Strimaitis 10 k., Kl. Ruginis 3½ k., M. Varkala 15 k., L. Senkus 5 k., J. Vaitkevičius 15 k., P. Radžiunas 7 k., P. Raulynaitis 15 k., mok. X. 10 k., S. Buragas 20 k., J. P. 10 k., J. Matusevičius 10 k., Ruginis 10 k., J. Aidas 6 k., X. Y. 10 k., B. Matukonis 8½ k., K. 7 k., Virkietis 8 k., mok. A. Valaitis 10 k., mok. Al. Giedrys 15 k., Giedrys 10 k., Ad. Janavyčius 10 k., J. Kartanas 10 k. J. Zdunaitis 5 k., Naujokas 5 k., S. Naudžius 5 k., J. Slesoraitis 5 k., A. Beras 15 k. A Ilgunas 5 k., K. Zdanavičius 20 k., P. Gvildys 5 k., Dzukelis 6 k., K. Maknevyče 5½ k., J. Naujokas 5 k., J. Martynaitis 5 k., J. Gegutis 10 k., Kasparaitis 10 k., Barzdaitis 5 k., Šalna 70 k., A. M. 15 k., U. Baltusiukė 10 k., K. Marčiulioniukė 15 k., Vik. Buragytė 15 k., J. Krušinckas 15 k., mok., Jon. Buragas 50 k., Marė Buragytė 20 k., mok. Van. Buragytė 15 k., O. Gustaičiutė 20 k., Deltuvienė 7 k., Ankudavyčienė 5 k., Barzdaitis 6 k., Banionis 20 k., Uliavyčia 5 k., Garbaravyčia 10 k., Jankauckas 20 k., Kazakiavyčia 10 k., Juozatis 20 k., Račyliutė 20 k., Baltrušaitis 10 k., Ašmianskiutė 3 k., Valaičiutė 30 k., V. Buragas 5 k., A. Nešukaitis 10 k., S. Nešukaitis 10 k., N. Nešukaitis 5 k., R. Babijonas 20 k., Pr. Gegužinskas 20 k., J. Krušinskas 25 k., J. Ankudavyče 20 k., J. Paltanavyče 50 k., mok. J. Levkevičius 50 k., mok. Jur. Dargis 50 k., M. Ralynaitis 15 k., mok. A. Matulevičius 50 k., B. Ivanauskas 15 k., V. Oškinis 20 k., S. Švenčiunas 20 k., M. Lukoševičius 20 k., K. Uzas 50 k., N. 1 rub., V. S. 30 k., S. Blažaitis 20 k., B. Blažaitis 20 k.

Viso labo—15 rub. 51½ k.

—:—

Svarbiausios užtėmytos spaudos klaidos „Ateities“ № 5—6—7.

Pusl. 225 paskutinė eilutė atspausta *Tyli* Barzdytė turi but *Felė* Barzdytė, p. 289, 17 eil. iš apačios atsp. *modėrniška* turi but *mediciniška*, p. 291, 15—16 eil. išviršaus atsp. *mainantise* esybė turi but *mąstanti* esybė, p. 342, 12 eil. iš apačios atsp. teistiškai-*teologiškas* turi but teisiškai-*teleologiškas*.

Redaktorius ir leidėjas
KUN. A. DAMBRAUSKAS.

Saliamono Banaičio spaustuvė Kaune, Did. Vilniaus g. № 34.

Jau galima gauti

„Ateities“ leidinys № 7.

Lietuvių Moksleivijos Draugas

$19^{13}/_{14}$ mokslo metams.

L. M. DRAUGAS yra butinai reikalinga kninga kiekvienam lietuvių moksleiviui, ar moksleivei, nes joje tilpo įvairios moksleiviams žinotinos ir reikalingos žinios.

L. M. DRAUGE yra labai platųs informacijos skyrius apie augštesniasias mokyklas Rosijoj.

L. M. DRAUGAS pilnai atstoja įvairius panašius leidinius rusų ar lenkų kalbomis.

Kiekvieno susipratusio lietuvio moksleivio, ar moksleivės pareiga yra **turėti** pas save ir **platinti** L. M. DRAUGĄ.

L. M. DRAUGO kaina—35 kap.

PASTABA 1. L. M. Draugą galima parsitraukti tiesiog iš „Ateities“ Red., pridedant prie L. M. Draugo kainos dar 7 kapeikas persiuntimui. Pinigus galima siųsti markėmis,

PASTABA 2. Kningynams nuleidžiama 10% ir siunčiama **tiktai** už grynus pinigus arba uždėtu mokesčiu.

Kaunas, Saliamono Banaičio spaustuvė. D. Vilniaus g. № 34.

„Ateities“ Redakcijoj galima gauti šie „At.“ leidiniai:

№ 1. *M. Vaitkus*: Genijus ir meilė (Poėma). Kaunas, 1912 m. Kaina. . . . kap.

№ 3. Liudvikas Windthorst'as. Parašė *A. Maliauskas*: Kaunas 1912 m. Kaina 6 kap.

№ 4. *P. Kragas:* Z. Krasinskis. Kaina 10 kap.

№ 5. „Be Bažnyčios nėra išganymo“ (Dogmos ir teologijos mokslas). Iš prancuzų kalbos vertė *Br. Bumšas*. Kaunas, 1913. 10 kap.

№ 6. Ar moteris Joanna buvo kada popiežium? Parašė *P. Malakauskis*. Kaunas, 1913 m. Kaina . . . . . 6 kap.

№ 9. *K. Būga*: Rašybos mažmožiai Kaina. . . . . 20 kap.

№ 10. *K. Būga*. Kalbų mokslas bei mūsų senovė. Kaina. . . . . 15 kap.

№ 11. *P. Malakauskis*. Krikščionijos laimėjimas 313 m. Kaina. . . 6 kap.

Zemaičių seminarijos giesmynėlis. Kaunas, 1912 m. Kaina 2 kap.

Manuale Devotionis Alumnorum Seminarii Samogitiensis. Caunae 1912 m. Kaina 6 kap.

Kviečiama užsisakyti 1913 metams

„ATEITIS“

Literaturos, Mokslo ir Visuomenės mėnesinis laikraštis skiriamas moksleivijai.

Kaina metams 2 rub. pusmečiui 1 rub.

Užrubežyje metams pusantro dolerio arba 3 rub.

Adresas: „Ateities“ redakcija, Kaunas, D. Vilniaus g. № 34, telefonas 169.